

חג הפורים
תצווה - זכור
גליון 293
• תש"פ •

מתורתם
של
רבתינו

משנת
חכמים

משנת היום

אופק רכסים

5:11	הדלקת נרות
5:59	בץ החמה
	סוק"ש:
8:10	מג"א
8:19	(מג"א 72)
8:55	גר"א
9:54	סו"ז תפילה (ב)
11:51	חצות
5:41	שקיעה
6:18	צאת השבת
6:54	ר"ת

לעילוי נשמת

הרב משה בן דהיים
הנפ"ל
ומרת רחל זינת בת
אברהם וטובר נאל"ע
תורה

ת.נ.צ.ב.ה.

להערות והארות
ולמשלוח חומר לעורך
בפקס: 153-4-653-1557

לתרומות והנצחות
בטל: 054-84-68706
ובמוקד "גדרים פלוס"
'קרן תורתנו' קוד 103

לקבלת העלון במייל:
Mishnatar@gmail.com

חייב איניש לבסומי בפוריא • הרה"ג רבי נחום לובאן שליט"א

שהטוב נברר ונעשה דם והרע נדחה לחוץ, אך חוש הריח שלא נפגם כ"כ אין בו צורך לכירור, ואין בו הפרדה ובירור בגוף בעסק הנאתו.

ודוק שבמוצש"ק בשעת הבדלה מברכים על בשמים, משום סילוק הנשמה יתירה. ואולי ניתן לבאר ע"ד האמור, שכשמסתלקת הנשמה יתירה במוצ"ש, ומסתלקת הקדושה של שבת קודש וחוזרים ימות החול, הרי ששוב מתגבר הריע רע בעולם שהוא מציאות הרע, ולכן יש צורך לחזק את עצמנו, בהרחת הבשמים להגביר הריח טוב על הריח רע.

(ויש שפי' כע"ז ענין מצות הקטורת בביהמ"ק שענינו ריח טוב, שהוא בא כנגד הריח רע הבא ע"י רבוי דם הקרבנות, ובוודאי שהזכרים הולכים אחר שרשם בפנימיותם). וע"ע בבני יששכר שם מש"כ בזה.

והנה עמלק הבא להתנגד לקבלת התורה, כידוע שהוא מזוהמת הנחש, בא לעכב ולמנוע בירור זה שבין הטוב והרע, וכשנצחוהו וקבלו את התורה, התבסס העולם כולו. וכן הוא בפורים, כשחטאו ישראל וגבר עמלק, התגבר כח הרע בעולם, וכששבו בתשובה והתגברו על עמלק, וחזרו וקבלו התורה באהבה - הדר קבלוה בימי אחשוורוש - ואף תיקנו את הכפיה שהייתה בקבלת התורה כששבו וקבלוה ברצון, שוב חזר העולם והתבסס כבשעת קבלת התורה. ומזה נצטוונו לדורות לבסומי בפוריא - לשוב ולבסם העולם - להתגבר על חשכת הגשמיות, להסיר הריח רע מקרבנו, להבדיל בין הטוב ובין הרע, ולבסומי עלמא כולה, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, פי' שסיר הדעת (ל' חיבור) שבין הרע (ארור המן) והטוב (ברוך מרדכי), עד שתמלא הארץ דעה את ה' (ל' חיבור) כמים לים מכסים.

חייב איניש לבסומי בפוריא - להסיר כל ריח רע הבא מהגופניות, למגר כל משהו של קליפת עמלק, ולבסם העולם כולו בקבלת התורה מחודשת באהבה!

רע, והתבסס העולם הוא סילוק הריח רע של הגוף כמו שמביאים בשמים לבטל ריח רע, עי"ש.

והנה יסוד הכל הוא מתערובת רע וטוב שנעשה בעת חטא עה"ד, כשהטיל הנחש זוהמתו, כמש"כ הנפ"ח עץ הדעת טוב ורע - שדעת ל' חיבור כמש"כ והאדם ידע את חוה אשתו, והיינו שהתחבר הרע וטוב, וזו עבודתנו לדורות לברר ולזכך הטוב

"ובן"

הוא בפורים, כשחטאו

ישראל וגבר עמלק, התגבר

כח הרע בעולם, וכששבו בתשובה

והתגברו על עמלק, וחזרו וקבלו התורה

באהבה - הדר קבלוה בימי אחשוורוש -

ואף תיקנו את הכפיה שהייתה בקבלת

התורה כששבו וקבלוה ברצון, שוב

חזר העולם והתבסס כבשעת

קבלת התורה"

מהרע. בעת מתן תורה שפסקה זוהמת הנחש מכללי ונתקן החטא הקדמון עד ששוב היו אמורים לחיות לעולם, כי לא מעורב בהם רע ופסולת ששייך בו הכליון והמיתה, וממילא התבסס העולם, כי חזרה המדרגה של קודם החטא בלא תערובת טוב ורע, ובביטול הרע בטל גם הריח רע והתבסס העולם כולו.

ודוק עוד בבני יששכר (מאמרי חודש אדר מאמר א אות ט) שבחטא עה"ד היו כל החושים מלבד חוש הריח, שכ' ותרא האשה - הרי חוש הראות, ותקח מפריו - חוש המישוש, ותאכל - חוש הטעם, וישמענו - חוש השמע, אבל חוש הריח לא נזכר שם. ולמד מזה שחוש הריח לא נפגם כ"כ כשאר החושים, ע"כ חוש הריח הנשמה נהנית בו ולא הגוף. וכ' עוד שבאכילה נצרך לכירור,

אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי (מגילה ז). הן ודאי פשטות הכוונה לשתיית יין וכמבואר בהל', אף דיש להבין הגדר בין ארור המן לברוך מרדכי, אמנם שמא נרמז בדבריו הק' ענין נוסף.

דהנה איתא במדרש (שיר השירים רבה פר' ז) "כתיב (תהלים עה, ד) נמוגים ארץ וכל ישיביה, אלולי שעמדו ישראל לפני הר סיני ואמרו (שמות כד, ז) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, כבר היה העולם מתגמגם והולך, ומי בסם העולם, אנכי, שנאמר (תהלים עה, ד) אנכי תכנתי עמודיה סלה, בזכות (שמות כ. ב) אנכי ה' אלהיך, תכנתי עמודיה".

וכעין זה גם מצינו עוד במדרש (פתיחתא דרות רבה) "דאמר רבי הונא בשם רבי אחא (תהלים עה, ד) נמוגים ארץ וכל ישיביה, כבר היה העולם מתמוגג והולך, אלולי שעמדו ישראל לפני הר סיני וכו', ומי בסם את העולם אנכי תכנתי עמודיה, בזכות אנכי תכנתי עמודיה סלה".

הרי נתבאר בזה שבעת מתן תורה הקב"ה בסם את העולם כולו. וא"כ שמא עך דרך זה יתבאר גם מצווה זו של לבסומי בפוריא, כיון שהוא זמן קבלת התורה מרצון כמש"א (שבת פח). הדר קיבלוה בימי אחשוורוש, ושוב התבסס העולם כולו, דכל עוד יש מקום טענה לבנ"י שקבלת התורה הייתה בכפיה, עדיין יש מקום גמגום של העולם, וא"כ מצווה בכל שנה ושנה לבסומי בפוריא, שיבסם האדם עצמו - עולם קטן, וכן חובת כל איש ואיש מכללי לבסם העולם כולו, כבעת מתן תורה.

ואמנם י"ג בשהש"ר שם מי בסם העולם, עיי' בפ' מתנות כהונה שם), וכן הוא בנפשה"ח ש"ד פ"א, וכן המשמעות של תכנתי עמודיה סלה, אמנם עיי' בנפשה"ח ש"ד פכ"ח שכ' להדיא וז"ל וגם במעמד הקדוש בעת קבלת התורה הקדושה, אף דאתבסם עלמא וכו' עיי"ש. ובפ' יראת חיים להגרי"א וינטרויב זצ"ל ביאר שם שהרע ענינו ריח

אהבת ה' לישראל לעולם לא תכבה

מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע' – מה כל כך נורא • מה הוא החיזוק של פורים

לאחר פטירתו של רבינו זצוק"ל כתב למערכת אחד מותיקי תלמידיו, כשהוא מציין בראש דבריו ששורות אלו נכתבו בדמע, את השורות הבאות: "באחת השנים, יצא ליל פורים במוצאי שבת, הצענו למשגיח שבכל זאת נקיים את הוועד בשעה הרגילה ואז נזכה לשמוע ממנו מענייני דיומא. המקום שנבחר ל'ועד' היה ביתי, משום שבבית המשגיח היה "ששון ושמחה" הרבה נכנסים ויוצאים רעש והמולה ואילו אצלי היה שקט. התאספנו בשעה היעודה, המשגיח הגיע - התיישב ואנחנו המתנו לקולות וברקים, אבל לא, המשגיח דיבר באופן כללי על מעלת ימי הפורים ועוד כמה נקודות, כגון הניסים שבמגילה וזוהו תם הוועד".

כך נורא שנהנו מסעודתו של אותו רשע. המהר"ל מיישב, שרבי שמעון דקדק בשאלת תלמידיו 'מפני מה נתחייבו כלייה' שזה היה פשוט להם שעם ישראל היה ראוי לעונש וכל קושייתם רק הייתה מפני מה נתחייבו כלייה, לכן שאל מדוע הם סבורים שהיו ראויים לעונש, על זה השיבו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, ורבי שמעון רבם הוסיף לענות, מפני מה נתחייבו כלייה - מפני שהשתחוו לצלם.

מוסיף המהר"ל, שאף מה שנענשו על שנהנו מסעודתו של אחשוורוש, הוא בגלל שהנאתם מהסעודה הזכירה את חטא הצלם וההנאה קרובה לעבודה זרה, כי הסעודה מטרתה לשבח את מלכות אחשוורוש, שמלכותו הייתה מארבע מלכויות שהיו מתנגדים לישראל, שהם דבקים בו יתברך.

הרב שלמה ברעוודא זצ"ל מבאר, שהאיסור ליהנות מסעודת אחשוורוש היה, כיון שהם אכלו אכילת תאוה שאינה ראויה. אגב, משום כך, מובא ב'יסוד ושורש העבודה', שהתיקון בסעודת פורים, באכילה לשם שמים. אך קשה לומר כן, שאכילת תאוה תהיה סיבה לכליה.

אולי יש ליישב על פי מה שכתוב במדרש שבאותה סעודה "אכלו ושתו ונתקלקלו" דהיינו, שהתכוונו לסטות עם נשים נכריות. אך אם כן יוצא, שמה שכתוב בגמרא 'מפני שנהנו' אין הכוונה להנאה בעצה, אלא למה שנגרם אחר כך. כעין מה שכתוב בחפץ חיים, שמה שכתוב בגמרא ביומא שבית שני חרב בגלל שנאת חנם, אין הכוונה לשנאת חנם עצמה, אלא לשנאת חנם שגרמה ללשון הרע.

היה פעם משאל: מה המאורעות החשובים שהיו השנה? היו שענו,

- שרק הקב"ה יכול להושיעם ולכן זכו לניסים עצומים. בפורים המצב הוא 'כל הפושט יד נותנים לו' כלומר שהבקשות שלנו מתקבלות ואפשר לעלות מעלה מעלה. כל הניסים המוזכרים במגילה נכתבו משום כבוד מלכות ה', כדי שנרגיש את אהבת ה', שנחיה את אהבת ה' לכל ישראל ולכל יחיד ויחיד, לחשוב ולהתפלל עליהם.

לא מספיק לחשוב שה' אוהב את ישראל, אלא ה' אוהב אותי. השל"ה הק' מביא על הפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" שרמזו בזה שאהבת ה' לישראל לעולם לא תכבה.

מה שצריך לצאת בחיזוק של פורים, הוא בעניין התפילה, שהקב"ה שומע תפילותינו. בפורים אנחנו צריכים לשמוח שהקב"ה הציל אותנו ומצילנו בכל דור ודור. לקבל על עצמנו עול תורה באהבה ולהתפלל על להבא. מי שלומד מסכת מגילה רואה שכל המסכת עוסקת בענייני קריאת המגילה חוץ מעמוד אחד שדן בענייני מצות היום, ללמדנו שעיקר חובת הפורים נמצא בקריאת המגילה - להתבונן באהבת ה' לישראל ששומע תפילותם.

הרב שלמה ברעוודא זצ"ל היה מספר, שבכולל 'חזון איש' היו משמרות יומם ולילה לומר תהילים לשלמו של הרב מבריסק, כשנודע להרב מבריסק על כך אמר, שהוא מכיר להם טובה וישתדל להשיב להם בעולם הבא. אמנם סמוך ל'כל נדרי' הם פסקו ואז הוא נפטר.

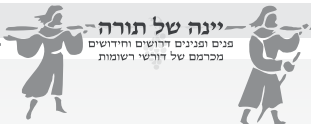
רבי הלל מקולמייא היה התלמיד החביב של ה'חתם סופר', הוא כתב שהגאולה תבוא בזכות התורה, אך שאל על עצמו, אם כן מדוע כתוב "זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל" - דהיינו הנשים, ויישב שבזכות נשים צדקניות יהיה לימוד התורה.

ש'הכנסת' נכנסה למשכנה החדש. אך האמת, שהכנסת בנויה כמרד בתורה וכי בגלל שזה מקום יהודי זה טוב? בסך הכול ייפו את הרע. מסורת אחד אמר, שהוא אוהב את המדינה 'למרות הכל', כי זה המדינה שלו. רחמנות! שאהבת ה' כל כך חלשה אצלו. שורש הטעות של החילוניות שאפשר להיות מוסרי בלי תורה, בו בזמן שבלי תורה לא תיתכן מוסריות. זה גם ההסבר למה שאנו נוכחים לראות שבניהם של אותם הטועים כבר פורקי עול לגמרי, כי ההורים עוד ינקו מקצת של קדושה, לכן היו עוד מוסריים, אבל הבנים כבר ריקים לגמרי כבהמות.

כתוב "וירא ה' וינעץ מכעס בניו ובנותיו" אחד מה'שנה ופירש' אמר להגרי"ח זוננפלד: הרי אתה רואה שעוברים אתכם מה הענין שלכם להתנגד להקמת המדינה? השיב הרב, בפסוק גם רמוז מה יהיה ההמשך - שלמרות שכעת הבנים מנאצים, מכל מקום הקב"ה אומר "אסתירה פני מהם אראה מה באחריתם", כי כדאי להמתין שצאצאיהם יחזרו בתשובה. אחד מגדולי החזורים בתשובה אמר לי פעם: שסבו אמר לו פעם, הבנים עזבו, אך הנכדים יחזרו. יתכן, שהחילונים היו מתנהגים אחרת בפורים, אילו היה אצלנו הפורים יותר מרומם. הרי ה'מאירי' אומר שהשכרות מפחיתה אותנו ולא נצטוונו על זה.

מסופר שרבי מאיר שפירא ביקש תרומה מאיזה עשיר, שהוא הגיב מה זה יועיל לי - אני לא אלמד שם ובני לא ילמדו שם, ענה לו רבי מאיר, איך אדם יכול לומר על עצמו שהוא גרוע מהמן הרשע, הרי בני בניו של המן למדו תורה בבני ברק.

כתוב בגמרא 'עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי' יש מפרשים, שכמו שאדם במצב כזה אינו יכול להושיע את עצמו כך היו ישראל באותו דור חסר אונים

יינה של תורה
מפני ופנינים דרושים וחיובים
מכרמים של דורות ירושת

היה פותח ומראה להן בכל יום. שש אצרות ביום ואוצר יש בו חמש קופות" (כך מבאר בגמ' שבת קכ"ו); ממילא, הוא הציג בכל יום שלושים כלים. וכתוב (ערא א, א') "כל כלים לזהב ולכסף חמשת אלפים וארבע מאות הכל העלה ששבר עם העלות הגולה מבבל לירושלם". נמצא, שאם היו חמשת אלפים ארבע מאות כלים במקדש ובכל יום הוצגו שלושים כלים, הרי המשנה צריך לארוך מאה ושמונים יום.

"והשתיה כדת אין אונס כי כן יסד המלך על כל רב ביתו לעשות כרצון איש ואיש" (א' - ח')

לא מזכר שניגנו והנעימו למשתתפים בקול שיר ונעינה? מתוך המהר"ם שיף: המשנה היה 'כרצון איש ואיש', ואי אפשר שהנעינה שתנוגן תערב לאזנם של כל המשתתפים. ומה שערב לאוזנו של אחד צורם לאוזנו של חברו... ועל כן לא ניגנו.

"מים רבים שמונים ומאת יום" (א' - ד')

ובינתיים היא היתה מלכה לבד.
"בשנת שלוש למלכו עשה משתה" (א' - ג')

המשתה שערך אחשוורוש היה ברוב פאר והדר כפי שמתואר בפסוקים בפרוטרונו: "חור כרפס ותכלת אחוז בחבלי בוץ וארגמן על גילי כסף ועמודי שש מטות זהב על רצפת בהט ושש ורד וסחרת והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים ויין מלכות כרב כיד המלך". והנה אין משתה בלא כלי שיר, אך אלו אינם מוזכרים במגילה כחלק ממשנה אחשוורוש. יש לשאול: מדוע

"שבע ועשרים ומאה מדינה" (א' - א')

יש לשאול, איזו זכות היא זאת, הרי היה לה בעל גוי. ומפרשים, שמיד אחרי נס פורים מת אחשוורוש, ועד שגדל דרוש - שהיה הבן של אסתר ומלך על המדינות עוד לקח הרבה זמן

יום הפורים – יום של התעלות

דברים שנאצרו ב'עשתה היין' בחצר גינת רג'ר אביגדור עילר זצ"ל עגדולי תלמיד ישיבת סלבודקה הצעטירה, הצובאים כאן ככתבם וכלשונם, (פרט לפנה שיעיים קלים)

"נכנס יין יצא סוד"

"אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפורי"א" (מגילה ז)

כשאנחנו מדברים על פורים, הלא בפורים יש לימוד מיוחד שנלמד על ידי יין. בשאר ימות השנה התלהבות שבאה על ידי יין אינה נחשבת להתעלות אמיתית, ומה הוא הסוד שבפורים זה אחרת? היום, לפני שאגיד לכם את דברי אני הולך לבקש מחיר, אתם צריכים לשלם 'דמי כניסה', שתו קודם כוס יין, ותפתחו את הלב לשמחה של פורים!

"יין ניתן בשבעים אותיות וסוד ניתן בשבעים אותיות - נכנס יין יצא סוד" (סנהדרין לח). אגלה לכם. בפורים זה הסוד של משתה היין: "נכנס יין יצא סוד" בפורים כשאתה שותה יין, סוד נשמת האדם שלך יוצא ומתגלה החוצה. מהו סוד נפש האדם? "יוד", "קה", "ואו", "קה" זהו הסוד! איך הנשמה הגיעה לתוך האדם? "ויפח באפיו" - ה' הפיח אותה לתוכנו. בתוך כל יהודי עמוק עמוק כפנים, נמצאת נשמת ה' שבאדם. וכדי להוציא אותה ולגלותה החוצה, עלינו להכניס יין "נכנס יין", איזה סוג של יין? כל השנה, הסוד מתגלה ע"י היין המופלא של תורה, "יינה של תורה" - יין של העדה. יין של גן עדן. אבל בפורים זה עם היין הזה, יין כפשוטו. וכשנכנס היין "יצא סוד". זה גורם לאמת של התודעה הפנימית של האדם להתגלות: הוא מתוודע להקב"ה.

עטרת השמחה של פורים

הקב"ה נתן לנו שמחה ואושר בפורים למטרה מסוימת, ומה המטרה? "קיימו וקיבלו" - הפעם מתוך השמחה והאושר הם קיבלו מעומק נשמתם את עול מלכות שמים. ואת התורה הקדושה. בקבלה זו נתגלה כח ה'אמונה טהורה" שנמצאת בנשמתו של כל אדם.

בפורים, כל העסק והסיפור היה סביב יין. לא במקרה זה התחיל בין ב'משתה ושת', ובהמשך הוא הואץ הלאה באמצעות יין ב'משתה היין", כל הסיפור יש בו את "גילוי הסוד" שהיין מגלה בעולם ובאדם. אם אתה לומד את סיפור פורים, אתה רואה שאינו אלא "יד ה" לכל אורכו של המעשה. פורים מדגים שהכל הוא רק "יוד", "קה", "ואו", "קה". החידוש של פורים הוא שבמשתה היין אנו מתעלים להבעת אמונה בהקב"ה. היין האמיתי שמעלה את האדם ומרומם אותו, הוא יינה של תורה - יין של העדה, היין שמביא את האמת של נשמה אל המודע של האדם. אבל אם עדיין לא הגעת לכזו דרגה של שלימות דעת, עכשיו בפורים זהו אמצעי חירום להגיע ל"נכנס יין יצא סוד", כל מי ששותה מעט יין בפורים, והוא מתפתה בינו, מרשה לעצמו להשתכנע מהיין שלו, והוא מודה להקב"ה בכל לב: "מודים אנחנו לך על הניסים ועל הנפלאות!" וקורא ממעמקי לבו: אנו מקבלים בהחלט: ה' אחד - אין לנו מלך אלא אתה! אין שום דבר חוץ מן השי"ת בעולם. למרות שאין לנו

את השכל כל השנה לומר בפה מלא ומעומק הלב את האמת, לפחות בפורים אנחנו אומרים את האמת! בפורים אנחנו רוקדים ושרים "ה' הוא האלוקים" ואנו מכריזים על האמת לכל העולם.

נכנס יין - כשאתה שופך יין שמחה, יין הכרת תודה לה', יין ההכרה במה שהקב"ה עושה בשבילך, אז אתה אומר לעצמך - בינך וביני עצמך: "וכי איך אני יכול לחיות אחרת ממה שהוא יתברך רוצה, וכי יש לי תפקיד אחר מלבד להיות נאמן לה'?" ו"יצא סוד" - 'סוד' של אהבת ה' יוצא. אתה שופך פנימה את היין, ואהבת ה' זורמת החוצה מהלב שלך, ואתה אומר בכל לב "נעשה ונשמע!"

פורים כפורים - הודעות גדולה להתחלה חדשה

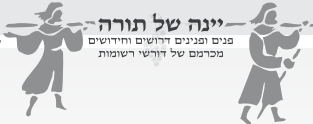
זה הסוד של היין; הסוד של אהבת ה' שנמצאת בלב של כולם, והגילוי הגדול שהוא יתברך הגורם האמיתי שעוזר לנו להתגבר על השונא הגדול שלנו - על היצר הרע. לכן, היהודים שזוכים וחוגגים את פורים עם התלהבות, הולכים מכאן ואילך גם בשאר ימות השנה להיות יהודים אמיתיים שמתגברים על יצר הרע. העבודה בפורים היא התחלה של התשובה ביום הכיפורים! ככל שאתה מכניס כח לפורים, ככל שאתה שמח ומתהולל בפורים, ככל שאתה מלא שמחה בפורים, כך תבער בתוך לבך אש אהבת ה' כל השנה.

רבתי! תתפסו את הרגע בידי! נותרו לנו כעת רק עוד כמה דקות, כמה דקות נשארו לנו להכניס את שמחת פורים לליבנו, לשפוך יין, ולמזוג לתוכנו יין של חכמה ואמונה, ואו יצא 'הסוד' של אהבת ה' ויראת שמים. והיא תישאר איתנו כל השנה, ונוכל לשמוח בה כל השנה. האזינו למילים האחרונות של הרמ"א, מילות הפרידה של השולחן ערוך או"ח: בסוף הפורים, כאשר הכל מוכן להסתיים, אז הוא אומר את המילים הבאות: "וטוב לב משתה תמיד" - אם יש לך לב טוב ושמח, אתה תזכה שתמיד יהיה לך לב שמח - לב תורה. שיהיה לך לב של אמונה, לב של דעת. אם בפורים תשים על לבך את הדברים הנכונים. אם יהיה לך בפורים לב טוב, תכניס ללבך לתמיד את האושר שפורים לימד אותך, האושר שהקב"ה אבינו ושהוא טוב ומיטיב. הקב"ה בחר את אומתנו לנצח, והוא נשבע לנו, ואנחנו מאמינים לו! יש לנו אמונה שאנחנו נצחיים, ולכן, "וטוב לב" - אם יש לך לשמח בפורים, משתה תמיד - זו שמחה תמיד בכל השנה.

בל נחציץ את ההודעות היקרה

"שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה... אמר רב אשי בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זמני כשתא ולא קמגייר גיורא מינייהו" (ברכות ז:). שמעו אלי אבירי לב שמעו והאזינו לי קשוחי לב, על מי דיבר רב אשי, על הגוים בני מתא מחסיא שראו פעמיים בשנה את הירחי כלה. הגויים

המשך מעמ' קודם

יינה של תורה
מניס מנינים דרושים ויודושים
מכרמם של דורשי רשומות

שואל רבי יהונתן אייבשיץ בספרו "יערות דבש" וכי אסתר שהייתה נביאה, לא ידעה מתי שבת, עד שהייתה צריכה את הנערות כדי למנות בהם את ימי השבוע? אלא, מבאר רבי יהונתן, על אסתר נאמר: "אין אסתר מגדת את עמה" דהיינו אסתר הסתירה את העובדה שהיא יהודיה. ומכיוון שאמרו חז"ל (כתובות נט): הבטלה מביאה לידי חטא, מסתבר לומר שאסתר למרות שהייתה מלכה, בוודאי הייתה עוסקת בכל ששת ימי המעשה במלאכה. ואם תשגחנה נערותיה שבשבת היא אינה עושה במלאכה, היו מבינות את עמה ומולדתה של אסתר. על כן נהגה אסתר בחכמה ובערמה וסוירה תורנות בין הנערות כך שכל אחת תשרת אותה יום אחר בימי השבוע. כך שהנערות ששירתו את אסתר בימי החול ראו אותה עוסקת במלאכה, לא נמצאו עמה בשבת, והיו סבורות שתמיד היא עוסקת במלאכה, גם בשבת. ואילו הנערה שנמצאה עמה בשבת וראתה שאסתר אינה עוסקת במלאכה, סברה שגם בימי השבוע אין היא עוסקת במלאכה כיאה למלכה.

והיו תמהות על כך שהיא רואה ואין לה כלום, ולכן קצף המלך מאוד, כי לא הייתה סיבה לאי בואה, כי כל רואיה לא ראו מאומה - מה שהיא ראתה במראה.

"אם על המלך טוב יצא דבר מלכות מלפניו" (א' - י"ט)

ממוכן הציע לבטל את החוק בו נאמר שאחשורוש צריך להתיעץ עם שבעת שריו, אלא די בכך שיצא דבר מלכות מלפניו, דהיינו שמספיק שהמלך בעצמו יחליט. וזו עמדה לו לרושץ כי כשאמר חרבונו לפני המלך "גם הנה העץ וכו'" אמר המלך "תלוהו עליו" ולא נזקק לאסופת שריו.

"ואת שבע הנערות הראיות לתת לה מבית המלך" (ב' - ט')

מלמד שהייתה בהן שבעת ימי השבוע בכדי לדעת מתי הוא שבת. (מגילה י"ג)

ישראל שלא ישתו יין נסך ובשולי עכו"ם, ולכן הוא בעצמו נתן להם יין שלא נגע בו גוי, וכן זרק לתוך התנור קיסם שלא יאכלו פת עכו"ם. כי עד כמה שאפשר להציל איש יהודי מאיסור צריך לעשות, ואפילו במחיר להיות שר המשקים במשתה אחשורוש.

"להביא את ושת... ותמאן המלכה ושת" (א' י"א - י"ב)

יש לשאול, מדוע המלך לא הביא את סיבת סירובה של ושת לבא, ועוד, וכי במצב כזה שהיא טוענת שיש לה קרן על הראש, רוצה אחשורוש שתיראה כן לפני חבריו המלכים? והדברים מבוארים ברמב"ם בפירושו למגילת אסתר, כאשר הגיעו שליחי המלך להביאה, נעמדה ושת ונטלה המראה כדי להתקשט. הכעיר אלוקים את פניה, ובין שתי עיניה צמח לה משהו בולט במצחה או צרעת, והיא הייתה רואה את מה שבפניה, וחברותיה לא ראו כלום

ואיש - אמר רבא: לעשות כרצון מרדכי והמן" ובאר רש"י שהם היו שרי המשקים באותו משתה. על פי דברים אלו מבאר המגיד מדובנא את הפסוק כולו: "והשתיה כדת אין אונס" - איש לא הכריח את היהודים לעבור על דתם ולשתות מן היין "כי כן יסד המלך על כל רב ביתו" - המלך מינה לשרי המשקה את המן ומרדכי, וציווה "לעשות כרצון איש ואיש" - ובענין זה היה רצונם של מרדכי והמן משותף - שהיהודים לא ישתו מן היין. המן משום שלא חפץ בטובתם של היהודים. ולא "פרגן" להם כוס יין... וכמובן מרדכי משום שלא רצה שיתגאלו בין פגועים.

"לעשות כרצון איש ואיש" (א' - ח')

במסכת מגילה, כרצון איש ואיש - "זה מרדכי והמן", וזה תמיהה גדולה איך הסכים מרדכי הצדיק להיות שר המשקים בסעודה של אותו רשע בעוד שהוא עצמו הזהיר את בני ישראל שלא ללכת. מתרץ רבי חיים קנייבסקי, מרדכי הצדיק רצה למנוע את מי שבא לשם - מעם

פניני הלכות לימי הפורים ♦ הרב ישראל ארלנגר

פרשת זכור

הד' תיבות תו לא משמע כן.

טעם המנהג לחזור ב' פעמים על המילה 'זכר'

בנוסח המילה 'זכר' מצאנו ב' גירסאות איך היה מנהג הגר"א [עיין באורך במילואים בספר מעשה רב הוצאת זלושינסקי] האם לומר 'זכר' בצירי או בסגול, והובא במ"ב סי' תרפ"ה סק"ח, וכתבו הפוסקים שע"כ מהנכון שיקרא הקורא שני הגירסאות.

האם לקרוא רק העילה זכר פעמים או את כל הפסוק פעמים

אולם עדין יש לעיין, האם יש לקרוא את כל הפסוק ב' פעמים או רק את המילה 'זכר'. ובספר שלמי תודה [פורים סי' ד' אות א'] כתב בשם מרן הגר"א שטיינמן זצ"ל שלא לחזור על כל הפסוק פעמיים. והטעם כיון שבדיעבד יצא בכל אופן שקרא. וממילא אם סיים הפסוק כבר יצא ידי חובה ואינו יכול שוב לתקנו.

וכ"כ הגר"מ פיינשטיין זצ"ל [אגרות משה ח"ה סי' כ' אות ל"ב] שלא יחזור על כל הפסוק. אולם הוסיף שראוי שיחזור על הד' תיבות 'תמחה את זכר עמלק', כיון שאם יאמר שוב רק את המילים 'זכר עמלק' יהיה נראה שהוא פירוש על מה שקראו למחות את זכר עמלק שהם הזכרים של עמלק. אמנם משיקרא כל

[לאבינונים]. והטעם - א] כיון שבפסוק כתוב "והימים האלה נזכרים ונעשים" ודרשינן נזכרים היינו קריאת המגילה ונעשים היינו משלוח מנות ומתנות לאבינונים. ומכיון שקריאת המגילה הזכרה תחילה, ראוי להקדימה.

[ב] כדברי המ"ב בסימן תרצ"ב סק"א שהוא בכדי שהשהחינו שמברכים על המגילה יחול גם על המשלוח מנות והמתנות לאבינונים [ואף שהמ"ב לא הזכיר מתנות לאבינונים בכל אופן כבר הזכירו הפמ"ג סק"א והקיצש"ע סי' קמ"א סי"ב].

ובספר פורים משולש [פ"ב הערה ל"ב] כתב שמשמע זה היה גדול אחד שנהג תיכף לאחר ברכת שהחינו ביום לשלש מעות לקופת הצדקה כדי להסמיק המצוה כמה שיותר לברכת שהחינו.

ולגבי סדר הקדימה בין המשלוח מנות למתנות לאבינונים. בספר שו"ת שומע ומוסיף [פורים עמ' קכ"ט] כתב שראוי לתת תחילה המשלוח מנות כיון שהזכר בפסוק תחילה - "ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאבינונים".

תחנות לאבינונים

דיני קדימה במתנות לאבינונים

בספר ישמח ישראל [עמ' קל"ו ועמ' קמ"ב]

הביא ששאלו את הגר"ש אלישיב והגר"ש וואזנר זצ"ל, האם יש דיני קדימה לעניי עירך במתנות לאבינונים. והשיבו שיש דין קדימה לעניי העיר שגר בה, אולם הוסיפו שאין להימנע מלתת לעניי עיר אחרת מדין כל הפושט יד נותנים לו.

צורת התשלום במצות מתנות לאבינונים

בספר 'השירה הזאת' [או"ח עמ' צ"ח] הובא שאלה מחכ"א שנשאל, האם מועיל לתת מתנות לאבינונים ע"י העברה בנקאית? והשיבו, שתלוי, אם יש לאביון חשבון בבנק אחר מזה של הנותן, לא יועיל לו כיון שהכסף משתקף בחשבוננו רק למחרת, ואינו יכול להשתמש בו ביום הפורים. אולם אם הוא באותו בנק של הנותן, אזי יש לצדד להתיר כיון שהכסף משתקף מידיית בחשבוננו ויוכל להשתמש בו ביום הפורים.

אולם הוסיף שם שגם כשלאביון יש חשבון באותו הבנק, נראה שרק אם יודיעו לו על כך, יצא ידי חובה. אבל בלא הודיעו לא יועיל.

ומטעם זה נראה פשוט, שלתת לאביון את הכסף בהוראת קבע ודאי לא מועיל, כי אינו יכול להשתמש בכסף ביום הפורים.

♦ אהל משה ♦

כיצד לשמר את שמחת פורים ♦ הרב עדיאל טורג'מן

נפתח בשאלה המתבקשת כיצד או מה גורם לאדם כל כך לשמוח ביום פורים, ורואים בעולם גם אנשים שהקפידו אחד על השני במשך השנה בפורים משלימים ושוכחים את הכעס.

כדי לבאר זאת נפתח בגמ' ברכות ריש אין עומדין בענין שחנה התפללה "ויחשבה עלי לשכורה", והעיר לה עלי: "עד מתי תשכרין" וכו' ענתה לו חנה 'לא אדוני', ואמר עולא ואיתמא ריב"ח לא רוח הקודש שורה עליך שאתה חושדני בדבר זה. איכא דאמרי הכי אמרה ליה לאו איכא שכינה ורוח הקודש גבך שדנתני לכף חובה ולא דנתני לכף זכות, עוד

מצינו באלישע הנביא שכעס על יהורם בן אחאב, שבא עם יהושפט ונסתלקה ממנו שכינה, וע"י הניגון החזיר לו את השכינה, וכן עוד מצינו במסכת שבת שכאשר יצאו רשב"י ובנו מן המערה וראו אנשים עוסקים בעבודתם אמרו עוזבים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה, וכל מקום שנתנו עיניהם שרף יצתה בת קול ואמרה להחריב עולמי יצאתם חזרו למערכתם, לאחר י"ב חודש יצאו וכו' ראו אחד שמהזיק שני הדסים וכו' נחה דעתם שישראל עוסקים במצוות, מכל אלו רואים שכאשר אדם דן את חברו לכף חובה אין שמחה בשמים ממעשיו,

וכן האדם עצמו לא יכול להיות בשמחה, ולכן אין רוח הקודש שורה עליו, ונשאלת השאלה מדוע אדם לא דן את כל אדם לכף זכות הרי זו הלכה חוץ ממקרים לא שכיחים?

והתשובה היא שאדם חייב לדון קודם כל את עצמו לכף זכות ולשמוח מאוד בעצמו ובמה שהוא עושה וכל זמן שאדם יראה עצמו בעין לא טובה ומאוכזב מעצמו הוא לא יוכל לדון אחרים לזכות, וזה בעומק מה שקורה בפורים, בפורים אדם מחליט שהיום הוא ישמח ושוכח מכל צרותיו ועוד שותה יין כדי לעזור לעצמו לשכוח חסרונותיו ולחשוב רק

טוב, וממילא הוא גם רואה את כולם באורח חיובי ומטיב להם.

וזו עבודתנו לקחת את הרעיון של פורים לכל השנה לשכוח חסרונותינו ולהתמקד רק במעלותינו ואז גם נוכל להסתכל על האחרים בעין חיובית חוץ מזמן מסוים ביום שיעבוד על תיקונו ושיפור מידותיו כמו סדר מוסר אבל שאר היום חייב להיות בשמחה ולהתמקד רק במעלותיו וע"י זה גם תמיד מסתכל חיובי על חבריו תמיד ושמח בחלקו.

שבת שלום.

הגר"ר מרגליות זצ"ל, דהנה נסתפק הש"ס (שבת כד.) מהו להזכיר חנוכה בברהמ"ז, כיון שזה דרבנן אין מזכירין או"ד משום פרסומי ניסא מזכירין, וכ' תוס' שבתפילה ליכא לספוקי דבתפילה בצבור ודאי יש פרסומי ניסא אבל בהמ"ז שמברך בבית אין כ"כ פרסומי ניסא.

ולמעשה כיון שגם בברהמ"ז יש קצת פירסומי ניסא כשמברך בזימון וכדאי ברש"י שבועות כה: ד"ה שניכר, דבתלתא בנ"א הוי פרסום, וכ"ש כשזה בעשרה דהוי כתפילה בצבור, לכן תקנו להזכיר.

אבל בברכת מעין ג' שאין בו זימון אין ענין להזכיר.

2. מילים ולחן

ויש לתמוה מדוע נהגו לשיר על הניסים רק בחנוכה, ובפורים אין שרים כ"כ שיר זה. ואפשר דהכל תלוי בלחן.

2. טבת

1. בית המקדש

בחודש זה החל המצור על ירושלים. וא"י בחת"ס (דרשות) שהרי מובא בהלכה שאילו היה חל צום י' בטבת בשבת גם היה צריך לצום, ומבאר שכיון שביום זה החל המצור א"כ הוא מסמל את תחילת החורבן וכל דור שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו, ויום זה הוא כמו יום הדין אם דור זה זכאי שייבנה בו המקדש.

וידוע שאחשוורוש הפסיק את בניית בית המקדש, כי אמרה לו ושתי "מה שהחריבו אבותי אתה מבקש לבנות?", אבל אחר הנס המשיך את הבנייה.

ובשם משמואל (פורים תרפ"א) כ' בזה דברים נפלאים, וז"ל: ונראה שכך הי' כל ענין נס פורים שכל הענינים היו תלויים זה בזה וסיבה זה לזה, ותכלית הכל הי' בנין בית שני וכו' עוד יותר רבותא שהרע הי' סיבה להטוב וכו', וענין זה הוא יסוד בנין בהמ"ק וכו' וע"כ הי' צריך דווקא שהטובה תסתעף מהרעה להיות מורה על ענין נכבד זה, וע"כ אמר שהסיבה הראשונה היתה ע"י נ"נ וכו' שהוא הי' המחריב את בהמ"ק, הוא הי' סיבה ראשונה לבנין בית המקדש, והיינו שלולא שהיתה ושתי ב"ב של נ"נ שהחציף נגד השי"ת להחריב את ביתו, לא הי' אפשר שיהי' בה כ"כ גסות הרוח להקניט את אחשוורוש בדברים וכו', אלא מחמת שהיתה ב"ב של המחריב את רפידת בית ה', זה הי' סיבה לגסות הרוח שבה, וע"י כן נהרגה ומלכה אסתר במקומה, וא"כ זה שהי' נראה לכאורה שהי' שארית לנ"נ הרשע הי' להיפוך שהי' סיבה שלא ישאר לו שם ושארית, אלא סיבה לבנין בהמ"ק, ותחת המן הרשע שגדלו המלך שעשה עצמו ע"ז היפוך מהות ישראל שהם נכנעים לשמים, ע"כ חשב לאבד את היהודים, זה עצמו הי' סיבה להתרוממות קרן מרדכי

כי לולא המן בגזירותיו לא היתה אסתר מגדת מולדתה ושמרדכי הוא דודה ולא הי' בא מרדכי לכלל גדולתו זה, ושכל זה הי' סיבה לבנין בהמ"ק, וזש"ה תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס, שלשון תחת מורה שזה סיבה לזה, כלשון זה תחת זה שזה סיבה לזה, וזה מורה על יחידו של עולם כנ"ל, וזה יסוד ואבן פינה לבנין בהמ"ק, וזהו והי' לה' לשם והבן. עכ"ל.

הרי לך שע"י נס פורים זכו ישראל ושוו ובנו את בית המקדש השני.

ויה"ר שנוזה ב"ב לביהמ"ק השלישי, ויהיה הכסא שלם.

2. דלי וגדי

מזל חודש טבת הוא גדי ואם הוא היה דלי היה זה קשור לדלי שזרקה בתו של המן.

ח. שבט

1. קוצץ פֿלץ וְנִתְלַצֵּץ

ר"ה לאילנות, יש לברר על איזה עץ נתלה המן.

ואמרו חז"ל (אסתר רבה ט. ב) אמרו חכמים: בשעה שבא להכינו, קרא הקב"ה לכל עצי בראשית: מי יתן עצמו ויתלה רשע זה עליו, תאנה אמרה, אני אתן את עצמי שממני מביאין ישראל פְּפוֹרִים. ולא עוד אלא שנמשלו ישראל כביכורה, גפן אמרה, אני אתן את עצמי, שבי נמשלו ישראל. רימון אמר, אני אתן את שבי נמשלו ישראל, אגוז אמר, אני אתן את עצמי, שבי נדמו ישראל. אתרוג אמר, אני אתן את עצמי, שממני נוטלין ישראל למצוה. הדס אמר, אני אתן את עצמי, שנמשלו בי ישראל, זית אמר, אני אתן את עצמי, שבי נמשלו ישראל, תפוח אמר, אני אתן את עצמי שבי נמשלו ישראל, דקל אמר, אני אתן את עצמי שבי נמשלו ישראל, עצי שטים ועצי ברושים אמרו, אנו ניתן עצמנו שממנו נעשה המשכן ונבנה בית המקדש. ארו ותמר אמרו, אנו ניתן עצמנו, שאנו נמשלים לצדיק. ערבה אמרה, אני אתן את עצמי, שבי נמשלו ישראל, וממני נוטלין למצוה לארבעת המינים שבלולב.

באותה שעה אמר הקוץ לפני הקב"ה: ריבוננו של עולם, אני שאין לי על מה לתלות, אתן את עצמי ויתלה טמא זה. שאני נקרא שמי קוץ והוא קוץ מכאיב - ונאה שיתלה קוץ על קוץ.

ואפשר אולי להטעים, דהנה המן מן התורה מנין 'המן העץ' וכיון שע"י החטא נגזר על האדמה 'וקוץ ודרדר תצמיח לך' לכן נתלה המן על הקוץ.

ועפ"י יש לשנות את השיר: 'את המן תלו על קוץ גבוה'.

2. אשר יצר

מזל חודש שבט הוא דלי והוא סוד הדלי

שזרקה בתו של המן על אביה.

ט. י"ד אדר

1. ממלא ונוטע

ז' אדר נוסעים למירון.

2. משה שפיר קאמרת

י"ד אדר - קשר ישיר יש בין תאריך זה לפורים.

שהנה יש לדון מדוע משה רבינו לא נקרא ע"ש מרדכי הצדיק והרי כיון שמה רבינו נולד בז' אדר א"כ הברית היתה בי"ד אדר, והיה ראוי לקרוא לו ע"ש מרדכי.

וי"ש מתרצים שכיון שמה רבינו נולד מהול הרי נקרא שמו באותו יום שנולד, ז' באדר, ולכן נקרא ע"ש משה רבינו שזה היה יום פטירתו.

וי"ש מתרצים שלמרות שנולד מהול מ"מ ניתן לו שם בי"ד אדר דאז היה הטפת דם ברית, וראייה לדבר, ששבת פ' תצוה הוא שבת זכור, ע"ש השלום זכר ולכן לא מוזכר בפ' תצוה שמו של משה כי זה היה לפני יום הברית. וא"כ שוב קשה מדוע לא נקרא ע"ש מרדכי.

וי"ל, שכיון שהברית שלו היתה במצרים, ומצרים מוקפת חומה מימות יהושע בן נון שהרי יוכבד נולדה 'בין החומות', וממילא פורים במצרים היה בט"ו ועל כן לא נקרא ע"ש מרדכי.

3. חזנות

זה המקום להזכיר שהרב אלישיב אהב חזנות.

י. פסח

1. סעודת אסתר

את המן תלו בפסח. ויש הנוהגים לאכול סעודת אסתר בט"ז ניסן כי אז נתלה המן. ורמזו זאת בפסוק וישבות המן ממחרת (יהושע ה. יב).

2. ספרי מינוט

בפורים מתחפשים, וכן בפסח אנו מראים עצמנו כבני מלכים ומסבים דרך חירות. אפילו שיש לנו מינוס גדול בבנק (9040111).

3. ליל שיכורים

ואמר אחד מגדולי החסידות (הביא זאת הגרצ"מ זילברברג) שפורים ככיפורים וכליל שימורים, אלא שבכיפורים וכליל שימורים לובשים קיט"ל, ובפורים לובשים ז'אלבייה. ומסתבר שסגולת יום הפורים גדולה מאד ובדומה ליום כיפורים וליל הסדר. עי' (לא חיב) לעיל ערך יוה"כ.

4. כרפס

בפורים כתוב 'חור כרפס ותכלת'. ובפסח אוכלים כרפס.

י"א. פסח שני

1. ליצן קטן

אי' במתני' (ר"ה) על ששה חודשים השלוחין יוצאין ועל אדר מפני הפורים, וכשהיה ביהמ"ק יוצאין אף על אייר מפני פסח קטן.

והנה רק בשני מועדים אלו (פסח ופורים) מצאנו הביטוי 'קטן'. ודברים בגו. דהנה כ' הרמ"א דפורים קטן אין חיוב שמחה אבל מ"מ ירבה קצת בסעודה וטוב לב משתה תמיד (סוף א"ח). והנראה בזה שהנה הגר"א במשלי מפרש פסוק זה וטוב לב היינו מי שמסתפק במה שיש לו, לבו שמח תמיד כמו האיש אשר משתה בביתו שלבו שמח עת שהוא שתוי יין וכו' אך לאחר הפיגו יינו אינו בשמחתו שהיה תחילה משא"כ הטוב לב הוא תמיד שמח וכו'.

וא"כ פורים קטן שאמנם אין בו חיוב שתיית יין וע"כ א"א להיות שמח בו ע"י היין אבל אם יהיה טוב לב ויסתפק במועט יהיה שמח תמיד כמו שכ' הגר"א.

נמצא שפורים קטן הוא בחינת הסתפקות במועט, כי אין חיוב שתייה והשמחה היא ע"י הסתפקות במועט, ובפסח קטן הוא בחינת אי הסתפקות במועט במצוות ובענין הרוחני.

2. תאריך

גם פסח שני וגם פורים קטן חלים בי"ד בחודש.

3. תזכורת

השנה איננה שנה מעוברת.

י"ב. ל"ג בעומר

1. הפלג

ל"ג בעומר חל באותו יום בשבוע שחל פורים, וסימנך פל"ג - פורים ל"ג. ויש קשר בין שני ימים אלו כי אחר מות תלמידי ר"ע שלא נהגו כבוד זבי"ז בא ר"ע בל"ג בעומר לרבותינו שבדרום ומאז התחיל לימוד התורה מחדש ובאהבה ובדומה לפורים שקיימו וקבלו מאהבה.

2. שכננים - ספרדים (ר"ת ש"ס)

כתב בארחות חיים הל' מגילה ופורים - ומה שנהגו לעשות מדורות גדולות בליל פורים וקופצין עליהן והוא משוורתא מזרעו למולך אמר רב יהודה אינו חייב עד שיעבידנו דרך העברה היכי דמי וכו' רבא אמר כי משוורתא דפוריא האש באמצע וקופצין מאהאי גיסא להאי גיסא. שוור לשון קפיצה.

ומנהג בבבל ובעולם שעושים צורת המן ותולין אותה ובימי הפורים עושים מדורה ומשליכין אותה צורה לאש ועומדין סביבה ומזמרין ויש להם טבעת תלויה שנתלין בה וקופצין מצד האש לצד האש ואותה טבעת נקראת משוורתא כלומר בית הקפיצה.

ואף שמנהג זה נזכר בספרי קדמונים שכנזים, אין נוהגים אותו היום בפורים בקרב עדות שכנזים אלא בשיבת 'כסא רחמים ספרדית'. ואילו בני עדות שכנז נוהגים זאת בל"ג בעומר.

3. מנחם אליעזר מוזס

עוד שייכות ל"ג בעומר לפורים שבשניהם תמיד יש קריסה של התחבורה הציבורית. (אורי מקלב).

ג. שבועות

1. הקדימו

הנה ישראל הקדימו נעשה לנשמע במתן תורה, וגם בפורים שקבלו מאהבה נאמר 'קיימו וקבלו' על דרך נעשה ונשמע, קודם קיימו ואח"כ קבלו.

ויש הקוראים לכולל ליל פורים כולל "קיימו וקבלו", ויש הקוראים לזה שמות אחרים, בין כך ובין כך יש גם במאורות כולל כזה ונצרכים שם מאד לתרומות בדחיפות.

2. על כל נשימה ונשימה

עוד יש לדון שכמו שמצינו שקוראים את עשרת בני המן בנשימה אחת, אם יש לקרוא גם את עשרת הדיברות במתן תורה בנשימה אחת. ובפרט שזכור ושמור בדבור אחד נאמרו (ועי' ברש"י עה"פ קול גדול ולא יסף דברים ה יח).

3. כפול

שתי הלחם שבועות רמז לשתי מנות במשלוח מנות. ובפרט שמזל סיון הוא תאומים. ואדר הוא מזל דגים שהוא גם מזל כפול, דגים - לשון רבים.

4. בשדי

וכמו שבפורים יש לאכול סעודה בשרית כך גם בליל שבועות.

5. חסידים

בכ"ג סיון נשלחו אגרות שניות ובמקור חיים (סוף סי' תצד) כ' שיש לזכור בכ"ג סיון את נס פורים כי בו נשלחו האגרות השניות. ויש חסידים הנוהגים לעשות סעודה לזכר יום זה.

ד. תמוז

1. מבכות את התמוז

מה שנתחייבו שונאיהן של ישראל כלייה באותו דור היה משום שהשתחוו לצלם של נ"ג. ומצינו שצלם זה שמו תמוז. (יחזקאל ח, יד).

אך יש לזכור שהם לא עשו אלא לפנים ולכן סלח להם ה', ויה"ר שיסלח לנו על עונותינו. כי זמני תשובה ממשמשין ובאין.

2. חמרא וחמרא

אי' בגמרא חמרא בתקופת תמוז קריא

ליה. הרי ששתיים חמרא כבר בתמוז, וכמו שבפרים ששתיים חמרא.

ט.ו. ט באב

1. מש מש מש מש משנכנס אב

אי' כשם שמשנכנס אב ממעטים בשמחה כך משנכנס אדר מרבים בשמחה. ואילו ברמב"ם ובשו"ע לא נפסק משנכנס אדר. ובחת"ס (א"ח סי' ק) תמה מדוע השמיטו דין זה והאריך בדבריו ע"ש.

ומרן שה"ת כ' בדרך שיחה שזה לא נפסק להלכה, כי אין פרטי דינים למעשה כמו שיש באב למיעוט השמחה. וכל הענין הוא שמי שיש לו דו"ד בהדי גוי יעשה זאת באדר.

2. מש מש מש מש נכנס אדר

ויש המבארים את הקפדה לשיר 'מש מש מש מש מש מש מש מש מש מש' אדר', מדוע דוקא תשע פעמים 'מש', אלא שהרי נפסק שמשנכנס אב ממעטים בשמחה ומנו שם ט' דברים שבהם ממעטים בשמחה, ממעט בעסק, לבנות, לנטוע, לארס, לישא, לספר, לכבס, לרחוץ, ולחדש כלים. אבל באדר לא כתבו מה הם ט' הדברים שיש להרבות בשמחה, ועל כן שרים ט' פעמים מש.

3. יושבים

בתשעה באב יושבים על הארץ עד

חצות, ולאחמ"כ יושבים על הכסא, ובפורים ההיפך, עד חצות על הכסא ולאחמ"כ על הריצפה.

ט.ז. אלול

1. אלול

איש לרעהו ומתנות לאבינוים.

2. תשובה

ואי' (בראשית מג, י) כי לולא התמהמהנו כי עתה שבנו זה פעמיים, ורמזו בזה רמז למצוות התשובה. "כיי" - גימטריא שלשים, "לולא" אותיות אלול. - וגם גימטריא אלול. ונרמז בזה שאם התמהמהנו ח"ו בל' יום של אלול נוכל לשוב באדר שהוא פעמיים, כלומר שיש שנים שיש ב' חודשי אדר.

3. מהפך

'אלול איז נישט קיין בער' היה מצטט המשגיח זצ"ל, 'אלול איז א קער'. והיינו ונהפוך הוא, שבאלול האדם יכול להתהפך. וא"כ היינו שיאטיה לימי ונהפוך הוא. אמר בער.

4. סוף הזמן

אלול ואדר שניהם חלים בחודש האחרון של הזמן.

י.ז. סיכום

א גאנץ יאהר פרייליך

רצני פלענען אספעת / פורתא חלעיא חרידתא / פרנאסנתא חריסי חרידי וזנתא / וגם קטרה לא היתה ט' (ריה"ל מי כפוך איך כפוך לשבת, ט"ז)

"ובהגיע תור נערה ונערה" (ב' - י"ב)

"ובהגיע תור אסתר בת אביהיל" (ב' - ט"ו) הטעמים על המילים נערה ונערה הם קדמא ואזלא, ואילו הטעמים על המילים 'ובהגיע תור אסתר' הם מונח מונח. כותב הגר"א מילנא שהטעם הוא שכל נערה 'קדמא ואזלא' מקדמת את עצמה למשרת המלכה, אבל אסתר פעלה בדיוק הפוך היתה מבקשת דיווחים והיתה עושה את עצמה חולה כדי לדחות את מועדותה למלכה וזה רמז במילים 'מונח מונח' שהיתה שוכבת ומונחת עד שנאמר "ותלקח אסתר" שנלקחה בכח.

"ששה חדשים... וששה חדשים... ובתמרוקי הנשים ובזה הנערה באה אל המלך" (ב' - י"ג)

ה'בית אברהם' זצ"ל היה בוכה בכיות נוראות כשהיה קורא אלו הפסוקים. כי 'תמרוקי הנשים' הוא רמז למירוק הנשמה "ב' חדשים בגיהנום על כל מיני תאוות ורק אח"כ 'ובה הנערה' - הנשמה 'באה אל המלך' - מלך מלכי המלכים, וכמו שכתב ה'אבן עזרא' כי סתם 'המלך' הנזכר במגלת אסתר הכוונה על מלך מלכי המלכים הקב"ה.

"יודע הדבר למרדכי" (ב' - כ"ב)

"והן לא היו יודעין כי מרדכי מיושב לשכת הגזית היה והי יודע בשבעים לשון". (מגילה יג)

מסופר שפעם אחת הגיע מונטיפיורי אל בעל "חידושי הר"ם", וניסה לשכנע אותו בחשיבות לימוד וידיעת שפות זרות, והביא ראיה לדבריו,

יינה של תורה

מנים ומינים דרושים וחידושים בכרכום של דרשני רשומות

(ט"ו), דהמן נמכר למרדכי לעבד עבור פת לחם, וא"כ המן הוא עבד כנעני שחייב במצוות כאשר, וזה 'כי הגיד להם מרדכי אשר המן עצמו יהודי'.

"ודתיהם שונות" (ג' - ח')

מה רצה המן לומר בדברים אלו, הרי כל עם ולשון יש לו חוקים ומשפטים אחרים, ומה רע של ישראל יש חוקים משלו? מטרף בספר 'דבש השדה', שהמן ביקש להראות למלך שכל החתים של היהודים נובעים ממפלתם של הגויים. פסח - ממפלתו של פרעה, חנוכה - ממפלתם של היוונים, "ואת דתי המלך אינם עושים" כלומר, מתן אחרשוש עדיין אין להם חג, ואם לא תכלה אותם, הם יעשו לך מפלה, ולאחמ"כ יעשו מזה חג.

"ואת דתי המלך אינם עושים" (ג' - ח')

ואת דתי המלך אינם עושים 'דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י'. (מגילה י"ג) המן טוען למלך, כאשר רוצים לקחתם לעבודת המלך - לצבא, היהודים הבטלים הללו אומרים 'שבת היום', 'פסח היום'! לכאורה, איזו טענה היא, מילא 'שבת' זו טענה מובנת, הלא כל השבוע מתכוננים לשבת, אבל 'פסח', מה פתאום, הרי זה רק חודש בשנה?!

אלא אומר ה"בן יהודע" כאשר באים לקחתם לצבא, הם אומרים כך: בחודש אייר, אנחנו חייבים לצאת לשדות לקצור חטים. ואמר להם המן: קנו בחנות, מה רע? והם משיבים: לא,

החיתים צריכות להיות שמורות משעת קצירה. והנה אחר שלוש שבועות הם שוב יוצאים לקצור חטים. מה קרה? הרי כבר קצרתם? לא, החיתים נפסלו, ירדו עליהם גשמים... אחרי חודש, שוב הם יוצאים לשדות לקצירת חטים... מה עכשיו? החיתים נרטבו, הנהר עלה והציף את המחסנים... כך עוברים עליהם חודשים אייר סיון ותמוז... הגיע חודש אב. רוצים לקחתם לעבודת המלך. אי אפשר - אנחנו חייבים ללכת לכרמים לצבור ענבים למצוות הפסח, לארבע כוסות, שהרי אי אפשר לקנות סתם יין בשוק. בחודש אלול הם הלכים לכפרים, לגדור תמרים לחרושת ולמתק את המאכלים לפסח, אומר להם המן לכו לקנות בשוק. והם עונים: לא שייך חייבים תמרים כשרים לפסח. צריך להשיג עליהם... בתשרי כמובן אי אפשר לצאת לצבא, כולו מלא בחגים... סוף כל סוף מגיע חשוון. בוא לצבא. לא ולא, שוב הם אומרים אנחנו מתכוננים לחג הפסח. מה הקשר עכשיו חשוון, יש עוד חצי שנה עד פסח? צריך לברור את גרעיני החיתים, זה החודש הכי מתאים, לא קר, ולא חם, אין זיעה שתחמיץ אותם. בחודשי החורף הקרים, כסלו טבת ושבט, בהם בכל מקרה אי אפשר לעבוד את המלך. יש גשמים עזים, שלגים, בוץ וקר. מגיע חודש אדר. אולי עכשיו תלכו לצבא? צריכים לתקן את עיניי אפיית המצות, להתקין רחיים, לנקות את מקום האפייה ואת הכלים, לטחון חטים. בחודש ניסן זה בכלל בלתי אפשרי. מנקים את מחמץ. הגעלת כלים, תופרים בגדים, מתכוננים לסדר. אופים מצות... כך כל השנה היהודים נפטרים מעבודת המלך!

כמה דינים בפרשת זכור • הרב יוסף גני

חז"ל תיקנו לקרא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים כדי להסמיך מעשה עמלק למעשה המן שגם הוא מזרע עמלק, ובפירוש הגר"א על המגילה כתב שם שהרגו מאות אנשים מזרע עמלק במלחמות מרדכי ואסתר עם הגויים.

אם אפשר לצאת י"ח בעיית עמלק גם בפרשה אחרת

הנה ענין עמלק מוזכר בד' מקומות כמבואר בגמ'. תחילה פירש ששלח המעשה עצמו בסוף פרש בשלח כאשר עם ישראל יצא ממצרים ובא עמלק להילחם בהם לקרר את האמבטיה הרתוחת כמבואר במדרש והביאו רש"י ושם מבואר בפירוט כל ענין המלחמה בעמלק, שיבחר יהושע אנשים מיוחדים, ומשה אהרן וחורו עלו ראש הגבעה וכו' ומסופר איך שיהושע החליש אותו, ואז בא הציווי מאת ה' למשה כתב זאת זכרון בספר ושיר באוזנו יהושע כי מחה אמהה את זכר עמלק מתחת השמים ומסיים ויאמר כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק מדור וכו'... בפרשת

כי תצא מובאים ג' פסוקים שאותם אנו קוראים בפרשת זכור - שם ה' מצוה במפורש זכור את אשא עשה לך עמלק - כלומר יש מצוה לזכור את מעשה עמלק, שמצוה זו לא מוזכרת בסו"פ בשלח כי שם ציווה משה לכתוב הענין בספר ולא כתוב מה יש לעשות עם זה ואדרבא ה' הוא שימחה את עמלק כמשי"כ שם כי מחה אמהה - ומסיים מלחמה לה' בעמלק. אין שם שום ציווי על בני' לזכור או למחוק את עמלק. הציווי בא בסו"פ כי תצא לזכור את מה שעשה עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, אשר קרך בדרך וכו' ואז בא הציווי הנוסף בהניח לך מסביב מכל אויבך בארץ פירוש אחר שתילחמו במלכי כנען ותחלקו את הנחלה אז תמחה את זכר עמלק ומסיים לא תשכח - כאן יש ב' עניינים א) לזכור ב) לא לשכוח - לא מפורש איך זוכרים האם יש חיוב לקרא בתורה או סתם להיזכר בסיפור של עמלק לפני שנדון בפרטי המצוה - נזכיר שיש עוד סיפור של עמלק בספר שמואל ששאלו הצטוו להלחם עם עמלק ולמחות את כל זרעו - ועוד מקום מוזכר ענין עמלק זה קריאת המגילה שבו השמידו את המן ובניו שהם מזרע עמלק.

כמובן שמצוות זכירת עמלק קדמה למעשה המן - ולכן פשוט שמה דאנו קוראים פרשת זכור סמוך לפורים זה תקנת חכמים, ולמעשה היה מספיק לקרא בפורים עצמו ענין פר' עמלק. רק הקדימו שבת קודם פורים להודיע שזו מצוה שקדמה לענין פורים והמן כמבואר בחינוך מצוה תרג"ע ע"ש.

ושיטת החינוך שמצוה זו היא פעם בשנה לא זכירת מצרים שמצותו בכל יום, ויותר מזה משמע מדבריו - שרק מי שאף פעם לא הזכיר זכור בפיו אז ביטל המצות עשה של זכור ועל לאו של לא תשכח - שיטת הרמב"ם במצ"ע מצוה קפ"ט שהמצוה להזכירו בפה אמור מאמרים בפיו שיחייבו בני אדם שלא תסור שנאתו מהלבבות - ושם ציין שנאמר את זה בכל עת ועת עיי"ש משמע שהציווי הוא תמיד כל יום ולא חד פעמי - וכן פסק בפ"ה מהלכות מלכים ה"ה מצות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים עיי"ש.

אם נשים חייבות בעיית עמלק

והנה בחינוך שם פסק שנשים פטורות ממצות זכור ואילו ברמב"ם משמע שגם נשים חייבות. ולכאן זה תלוי בב"ל החינוך שלמד שהמצוה היא חד פעמית ממילא הו"צ מצ"ע שהזמן גרמא ולכן נשים פטורות אבל לרמב"ם המצוה היא תמידית יום יום ולכן נשים חייבות. אלא שבחינוך מבואר טעם לפטור נשים כיון שמצות זכור קשורה למחית עמלק וכיון שנשים לאו בנות מלחמה לכן הם פטורים, וצ"ע למה הוצרך לטעם זה ולא פירש דהוי מצ"ע שהז"ג.

ונראה כי מבואר בספר שלמי מועד שאף לשיטות שחייב לזכור פעם בשנה מ"ה ל"ה מצ"ע שהז"ג כיון שאין זמן קבוע ויכולה לקרות מתי שתמצא - שרק מצוה שיש לה זמן ואחר שעבר הזמן אין שייך לקיים המצוה כמו סוכה לולב וכו' הו"צ מצ"ע שהז"ג שנשים פטורות ולפ"ז מובן מדוע החינוך הביא טעם אחר כביכול פירש טעם המצוה שהתורה אמרה זכור את אשר עשה לך עמלק ומיד כתבה תמחה את זכר - ומוזה למד שרק מי שמסוגל למחוק מצוה לזכור. והמנ"ח תמה עליו למה נשים

פטורות הרי למחות את עמלק הו"צ מלחמת מצוה שאפילו כלה מחופתה יוצאת למלחמה וא"כ גם היא בכלל המצוה. וגם אי"ז גדר של מצ"ע שהזמן גרמא ובפרט שיש גם לאו לא תשכח ונשים חייבות בלאוין והוסיף מי עמוד בסוד ה' לתת טעם למצות זכור שהיא ע"מ למחות. אפשר שזה גז"כ לזכור גם מי שלא מצוה ומסוגל למחות עיי"ש שנקט להלכה לחייב גם נשים.

ומה שטען המנ"ח שנשים חייבות לצאת למלחמה תירצו האחרונים שאין הן נושאות נשק רק מסייעות לחיילים במאכל ומשתה וממילא אין עליהם חיוב למחות בפועל, ועוד הרי אין עליהם חובה לצאת למלחמת מצוה לבדם רק עם גברים ממילא החיוב למחות תלוי באנשים.

יש שאמרו דהיא מצ"ע שהזמן גרמא היות ובשבת אין מצו"ע למחות כי אסור להרוג עמלק, כמו שאסור להרוג הרוגי ב"ד, ויש שהוסיפו שאין מצוה להרוג בלילה כמו דיני נפשות דאין דיני בלילה ממילא הו"צ מצ"ע שהזמן גרמא עכ"פ האחרונים נחלקו בזה הגאון שלמי מועד הביא שרבו של ר' נתן אדלר חייב את הנשים לבא לביהכ"נ לשמוע משליח ציבור הקורא בתורה, וכן נוהג הגרש"ז להדר בזה שנשים ידרו לשמוע כמו אנשים. ובשו"ת תורת חסד מלובלין כתב מעולם לא ראינו ולא שמענו מי שחייב נשים לבא לשמוע פר' זכור. וכן כתבו בשם החזו"א שאין הנשים צריכות לשמוע פר' זכור (עי' פס"ח ס' תרפ"ח הערה 13) והמנהג היום שנשים באות לשמוע פרשת זכור בזמן שהחזן קורא להוציא גם את הגברים.

אם נשים חייבות בעיית זכור

אולם מנהג קדום יש שהנשים באות אחר התפילה שלא בשעת הקריאה לאנשים, ומוציאים ס"ת מיוחד עבורם ואפילו שאין שם עשרה אנשים - ויש שהקפידו שיהיו שם עשרה אנשים אפילו שכבר שמעו ויצאו יד"ה לחוש לשיטות המצריכות עשרה. הגאון אור לציון פנ"א הערה ז', כתב שמנהג בנות ספרד שלא הלכו לשמוע פר' זכור - ומי שקשה לה יכולה לצאת בקריאת התורה של פורים שקורין ויבא עמלק.

הס"ת עצמו כתב רק טוב להקפיד על ס"ת כמנהג אבותיו משמע שבדיעבד יוצא גם בשל אחרים.

אם העולה לתורה לזכור לזכור לזכור

הנה קי"ל בסימן ס' מצוות צריכות כוונה או הם מה"ת ואילו מצוות דרבנן א"צ כוונה, והמ"ב שם סק"י הביא שהגר"א נוקט אף בדרבנן צריך כוונה עיי"ש וראוי לקרוא שעולה לפרשת זכור שיכוין להוציא יד"ח פרשת זכור וגם בברכות יכוין כמשי"כ המ"ב ס"ק י"ד וגם השומעים יכוונו לצאת. ובכה"ח הביא נוסח לומר לפני הקריאה יעו"ש. ומיהוא אם לא כיוונו יצא יד"ח שהרי כתב המ"ב ס"י ו' סק"י שבמקום שמוכח שעושה כן לשם מצוה חשיב כמכוין כגון הקורא ק"ש בביהכ"נ ותוקע בשופר - וממילא גם קריאת התורה של זכור, ומ"מ סיים המ"ב שראוי בכל מצוה לכוין לכתחילה אף בק"ש ולולב ושאר מצוות שמוכח שנעשים לשם מצוה.

ודע שמי שלא שמע פרשת זכור בשבת סמוך לפורים ורוצה לצאת יד"ח בקריאת פרשת "כי תצא" שם מוכיח לכוין לצאת יד"ח לכו"ע, כיון שהקורא מכוין לשם קריאת הפרשה. ולא לשם זכור.

והוסיף בספר פס"ח הערה 27 שאפילו למ"ד מצוות א"צ כוונה לא יצא, ולכן יש לשמוע לומר לבעל קורא שיכוין להוציא.

אם אפשר לצאת י"ח בפרשת זכור

וכן מי שרוצה יכול לצאת בפרשת זכור עמלק שקורין ביום הפורים כ"כ המג"א - אומנם המ"ב חלק עליו שאינו יוצא היות ושם לא מוזכר אם מעשה המצוה רק הסיפור שבא עמלק להלחם. וכן דעת המהר"ל דיסקין וערוך השלחן כמו שפסק המ"ב - ואף לשיטת המג"א יש לומר לבעל קורא שיכוין להוציא מצות זכור כמבואר יש שהצריכו שכ"א מהשומעים יוציא בפיו בלחש ולא כדרשת חז"ל זכור בפה, ולא מועיל לצאת מדין שומע כעונה כמו זכירת יצ"מ. וי"א עדיף לשמוע כי אז יקשיב יותר ועדיף שיכוין בשעה שאומר לשמך הגדול לקיים מצות זכור וממילא לא יצטרך להוציא בפיו.

למשמעות משיחה ומילוי ידיים

להעלות נר תמיד (כז, ט)

לאדלקא בוציניא תדירא. חז"ל (שבת כא. הובא ברש"י) דרשו מלשון 'להעלות' [שלא נאמר: להדליק] צורת ההדלקה - מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה. אך **אונקלוס** לא תרגם כלשון הפס': לאסקא = להעלות, אלא: לאדלקא, משום שעלולים לטעות שהמצוה לקחת נרות דולקים ולהעלותם, וע"כ פישט כדרכו.

חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט (כח, ד)

במדוייקים: חושנא ואפודא ומעילא, וכתונין מרמזן מצנפן והמיינין. 'חושן ואפוד ומעיל' מתורגמים בלשון יחיד, מפני שאינם אלא לכהן גדול בלבד, ואין צורך לעשות אלא אחד מכל אחד, אך כתונת מצנפת ואבנט תרגם בלשון רבים, כי הוצרכו אף לכהן הדיוט, ועשו רבים מכל אחד מהם. מרפא לשון. [ולהעיר שאבנט אף לכ"ג עצמו היו ב' מינים, הא' מח' בגדים - שעטנז, והב' של בגדי לבן - מבוך בלבד. וראה ברמב"ם פ"ח מכלי המקדש שמלבד זה אף אבנטו של כהן הדיוט ה' חלוק, ובס"ה ג' מיני אבנט]. **ובחומשים המצויים**, 'תיקנו' כולם ללשון יחיד - להשוות ללשון המקרא, ואף בפיסוק הטעמים ניתן הזקף בתיבת 'ומעיל' להפסק גדול, לחלוקה לב' קבוצות כש"ג. ויש שהעיר בלשון הכתוב גופיה: 'ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך ולבניו', שתיבת 'אחיך' מפסיקה את צירוף 'לאהרן ולבניו' ואין עוד כן בתורה 'אהרן' המופסק מ'לבניו', וכגון בהמשך הפרשה: ועשית לאהרן ולבניו ככה (כט, לה) וע"ע ויק' ב, ג; ט, א; כד, ט. וזה כדי לחלק שאינה עשיה שווה לאהרן ולבניו.

תרשיש (כח, ט)

כרום ימא. רש"י מנחות ה: ביארו - שמראיתו דומה לים. והנראה מדבריו שאין זו כף הדמיון אלא מעצם התיבה. ועפ"ז ביאר שם, 'בעצם היום' - בכרם יומא - במראית היום. [ולג' השיטמ"ק: 'בכרן', וכן 'כרון' והיא היא כי המ"ם והנ"ן מתחלפות].

שפה יהיה לפיו טביב...לא יקרע. (כח, גב)

רש"י כדי שלא יקרע, והקורעו בלאו שזה ממניין לאוין שבתורה. הגר"ז ביאר שב' דינים הם: האחד באופן עשייתו שיהא בצורה כזו שלא יקרע. ומלבד זה איסור לקורעו. והלאו הוא מדקדוק הגמ' יומא עב. מדלא כתי' 'שלא יקרע', אך אינו יוצא מפשוטו-כדי שלא יקרע, שהרי לקמן בעשייתו נכתב ג"כ: 'ופי המעיל בתוכו...לא יקרע' (לט, כג) ואם אינו אלא לאו, מפני מה נשנה והוזכר אצל עשייתו.

וע"כ ת"א: דלא יתבוע = [כדי] שלא יקרע. ואף להלן שם כ"ה **במדוייקים**. והוכחה זו ישנה גם בחברו 'ולא יזח החושן מעל האפוד' הנשנה אף בעשייתו, ואף הוא ברוב המדוייקים: דלא יתפרק. ורק ב'לא יסורו ממנו' לא נשנה בעשייתו, ואמנם יש שבו לא גרסו, 'דלא' אלא 'לא' אך יש שאף בו גורסים 'דלא'.

כליל תכלת (כח, לא)

גמיר תכלא. וכן פירש"י כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו. אך **ביומא עב**. פירש"י, 'כליל' - גדיל. וכ"ה **במיוחס ליונתן**: שזיר חוטא דתכלא.

ושבצת הכתנת שש. (כח, לט)

במדוייקים: ותרמיץ כתונא דבוצא. = ושבצת [את] כתונת השש, ולא שתשבץ את הכתונת בשש, שהרי היא כולה שש, ולא שרק משבצים אותה בשש. וכפירש"י: עשה אותה משבצות משבצות, וכולה של שש. וכן מורה פיסוק הטעמים: ושבצת, הכתונת שש. ולא: ושבצת הכתונת, שש. וכחבירו: ועשית, מצנפת שש. וכן מורה הניקוד בצורת נסמך, ולא: הַכְּתוּנָת, ובחומשים שיבשו: כתונא בוצא.

ומשחת אותם (כח, מא)

ותרבי יתהון. רש"י (ל, ט): כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מתורגם לשון ריבוי, לפי שאין צורך משיחתם אלא לגדולה. ושאר משיחות כגון ריקים משוחים [כדלהן כט, ב: ריקי מצות משוחים בשמן] לשון ארמית בהן כלשון עברית. ולהלן: ובגדי הקודש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה בהם, פירש"י: להתגדל בהם שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו 'לך נתתם למשחה' (במד' יח, ח). וזו כבר בדרך השאלה, שמאחר ודרך המינוי הוא ע"י משיחה, ממילא הושאל לשון 'משיחה' להוראת התגדלות, אף במקום שאין המדובר כלל על משיחה.

ות"א למשחה בהם - לרבאה בהון. ובחומשים נפל שיבוש מוחלט: לדכאה בהון. שמשמעו: לטהר/לחטא. והטעות מחמת דמיון האותיות.

ומלאת את ידם, (כח, מא)

לרש"י כל לשון מילוי ידיים לשון חינוך - מתן סמכות, המבוסס על טקס של מילוי היד [הלבשתה בכפפה] להוראת המוחזקות בשררה. והרמב"ן הרבה להשיג עליו, וביאר שמשמעו השלמת והכשרת ידו לעבודה. ובת"א הפך כולם להקרכת קרבנות. וברמב"ן: אבל אונקלוס רדף העניין ולא הקפיד בלשון, כמנהגו במקומות רבים. [ויאל מילואים' תרגם דכר קרבניא, ובחומשים נשתבש חניס: קרבנא, והרד"ק ביאר שימלא ידם מן הקרבנות, [שתמלאנה ידיהם בקרבנות] ופי' שכן דעת אונקלוס.

ולא ישאו עון ומתו, (כח, מג)

במדוייקים: ולא יקבלון חובא ולא ימותון, ביארו כאילו נכתבה במקרא תיבת 'לא' פעמיים [מה שקרוי בלשון של ראב"ע 'מושכת עצמה אחרת עמה']. כפי שאכן הוא במקו"א: ואת קדשי בני"י לא תחללו ולא תמותו (במד' יח, לב). וכן הוסיף בפס': ולא יגעו אל הקודש ומתו (במד' ד, טו) ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו (שם) ולא ימותון. אף שאין הכרח לפרש כן, כי יתכן לפרש שלא תהא להם נשיאת עוון שבכך ימותו. כאשר מצינו: ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחלוהו. (ויק' כב, ט) נראה שדרכו של אונקלוס לתרגם באופן היותר מבואר. ובחומשים שיבשו: כאן להשוות ללשון המקרא, ועשוהו: וימותון, בחיסור ה'לא'.

ורחצת קרבו וכרעיו (כט, יז)

ותחליל גויה וכרעויה. לשון זו התייחדה בת"א לרחיצת אברי הבהמה, ואילו רחיצת אדם בשורש 'סח'. ובחזקוני (פ' ויק') שזהו משום שיוציא מהם הפרש וישארו חלולים. וכ"ה בערוך (חל). ומרפ"ל הראה התרגום ל'ורחצת וסכת' - ותחלילי במיא (רות ג, ג), שזהו ביטוי שהתייחד לניקוי טינופת ולהורות על השרייה והרפיון כמו 'ותתחלחל המלכה' (אסתר ד, ד) והוכיח כן אף מהערבית.

ריח ניחוח אשה לה' הוא. (כט, יח)

'ריח ניחוח' מתורגם בכה"ת - לאתקבלא ברעוא. להרחקת ההגשמה. 'אשה' - קורבנא, דרך כבוד. לה' - קדם ה'. לפני ה'. כי אין נתינה לה'.

תנוך אוזון (כט, ט)

רום אודנא, כחכמים קידושין כא: בגובה של אוזון. וברש"י: הוא הסחוס גדר האמצעי שבתוך האוזן. ומקורו מת"כ (מצורע פ"ג, עיש"ה) וברס"ג הובא בראב"ע פ"י: הרך הדבק בעיגול האוזן. וכדעת ידן בריבי שם שאין רוצעין אלא במילת-הרך.

ונקדש בכבודי, (כט, מא)

במדוייקים: ואתקדש ביקרי, כאילו נכתב: ונקדשתי. ומרפ"ל ביאר שהכרחו שאם על המשכן הרי כבר כתוב אחריו: וקדשתי את אהל מועד. ובחומשים שיבשו: ויתקדש, להשוות ללשון המקרא.

"... וכן עניינת הצדקה, יש לנו על זה תירוץ הגון כי חייך קודמין, ואין קץ ושיעור לחייו... ואין ערגישים בצער העני... וכל אחד עורה היתך לעצמו באיסור חצור זה (של עניינת הצדקה) ואין נשיאלים לעורה אך לצאת בצעיה רבה הלזו".

(ספר אצונה והשנחה לרבי שמואל עלצאן עתלעדי תלמידי הגר"א ע"ג ס"ד)

זמתנות לאביונים

בעיירה קטנה התגורר לו זוג צעיר. האברך למד בשיבה עד החתונה וגם לאחר מכן המשיך בלימודיו זמן מה. לאחר מכן החל לתת את דעתו על עניני פרנסה ושלח ידו במסחר, כשהנדוניה של אשתו משמשת לו בסיס להשקעותיו. הוא הצליח יפה בעסקיו ועלה מעלה מעלה, עד שנהיה לעשיר גדול. אולם, ככל שהתעשר יותר, סיחררה ההצלחה את ראשו והוא נכנס לעניני המסחר יותר ויותר כשראשו ורובו נתונים אך ורק בכך: כיצד אפשר להרוויח עוד יותר כסף.

העוני בעיירה היה גדול מאד ולביתו של הגביר היו באים קבצנים רבים כדי לבקש נדבה או דבר מה לאכול, כדי לשבור את רעבונו. אשתו הצעירה של הגביר היתה טובת לב ושום עני או קבצן לא יצא מביתה ריקם. לעומתה, היה בעלה קמצן גדול וככל שהתעשר, הלכה תכונה שלילית זו והחריפה. בסופו של דבר הוא ציווה על אשתו לא להכניס עוד מקבץ נדבות הביתה.

מכל החגים והימים הטובים היה חג הפורים "הקשה" ביותר לגביר שלנו. זהו חג שבו צריך לשלוח 'משלוח מנות' ולתת מתנות לאביונים, ודבר זה לא היה לרוחו כלל וכלל. לאמיתו של דבר איש לא שלח לו משלוח מנות. כי בעיירה איש לא אהב אותו ולא היה לו אף ידיד טוב אחד, כדי לשלוח לו משלוח מנות. הוא פתר את הבעיה בצורה מקורית: שלח לאשתו משלוח מנות על צלחת שהכילה אוזון המן ותאנה, ובכך חשב לצאת ידי חובה. אשר למצוות 'המתנות לאביונים', הרי הוא נתן כבר מספר פרוטות לעניים בבית המדרש, כאשר בא לשמוע את קריאת המגילה.

כאשר ישב הגביר ליד השולחן, כדי לסעוד את סעודת פורים הדשנה שלו,

נשמעו לפתע נקישות עזות על הדלת. הגביר התפלא מאוד, כי זה מזמן לא נהג לבוא אליו איש. הוא שלח את אשתו לראות מי זה דופק בדלת ועד מהרה שמע קולות עליזים: "פורים שמח! פורים שמח! אנו מבקשים נדבה לכבוד פורים"...!

היו אלה קבצנים של פורים, עם מסכות על פניהם, שעברו מבית לבית ואספו כסף בשביל "מעות חטים" - עזרה לנזקקים להוצאות הפסח. היה זה מנהג עתיק בעיירה וכל אחד היה נותן להם כפי יכולתו בעין יפה. הרי בין פורים לפסח יש בסך הכל ארבעה שבועות והמצוקה הכלכלית היתה גדולה; תלמידי ישיבה ואברכים צעירים נהגו ללבוש מסכות ולאסוף כסף לעניים. איש לא היה מסרב ליטול חלק במצוה גדולה זו.

אולם, כאשר נכנסה אשתו של הגביר וביקשה ממנו נדבה לקבצני הפורים הללו, גער בה בעלה והורה לה לשלחם בידיים ריקות. בבושת פנים נאלצה האשה לחזור על עקבותיה ולסגור את הדלת, בהשאירה את הקבצנים בחוץ.

מיד למחרת בבוקר, כאשר חזר הגביר לעסקיו, נגרם לו הפסד גדול ומכאן ואילך החלו עסקיו להידרדר והפסד אחר הפסד רדף אותו, עד שירד לגמרי מנכסיו. לאט לאט הוא נאלץ למכור כל מה שהיה לו בבית, לרבות את תכשיטי אשתו. ביום בהיר אחד נאלץ להודות באזני אשתו, כי הוא נשאר בלי פרוטה לפרוטה ולא נותר לו רק ללכת ולקבץ נדבות. הוא העמיד אותה בפני הברירה האכזרית: או שתיטול אף היא תרמיל של קבצנים ותצא לדרך, או שתוותר על כתובתה ותיקח גט. האשה, שזה מזמן נקעה נפשה מקמצנותו של הבעל, החליטה להתגרש ממנו ולקחת גט.

במרוצת הזמן נישאה הגרושה הצעירה לאלמן צעיר, אדם עדין נפש ובעל בעמיו והם ניהלו חיים שקטים ומאושרים. הם חיו בעיירה סמוכה וזכו לשם טוב בעיני כל מכריהם. בעלה החדש לא מנע מהאשה מלעסוק במצוות הכנסת אורחים ואף עודד אותה לתת צדקה לעניים. הוא בעצמו היה בעל צדקה גדול ופיזר מהונו בכל הזדמנות ביד נדיבה.

מסתבר, כי האשה הביאה מזל לבעלה החדש שעסקיו גדלו ושיגשו והם אף נתברכו בילדים נחמדים, ילד וילדה. היה זה בית יהודי חם, שבו התנהלו חיים יהודיים מתוך שמחה וטוב לבב.

והנה הגיע חג הפורים השמח והמשפחה ירדה כדי לאכול את סעודת החג. לפתע נשמעה נקישה בדלת וכאשר האשה פתחה כדי לראות מי זה, עמד בדלת קבצן שכל מראהו העיד כי הוא רעב ללחם. היא הזמינה אותו להיכנס ובעלה אמר לאורח ליטול ידיים ולשבת ליד השולחן.

הקבצן החייה את נפשו במאכלים הערבים שהוגשו לו ביד רחבה. יחד עם בעלי הבית הוא אכל סעודה דשנה ובסיומה עמדו דמעות בעיניו. האם היו אלה דמעות של תודה או שמא דמעות שבאו כתוצאה מכך שנזכר במצבו הקשה - דבר זה לא יידע איש לעולם. אלה שהסבו איתו ליד השולחן, עשו מצידם הכל כדי לעודד את רוחו ולשמח את ליבו של הקבצן המסכן.

זמן רב לאחר שהקבצן הלך לו, שבע ומעודד מהיחס הטוב אליו, ישבו הבעל ואשתו ליד השולחן ומתוך השתתפות בצער הסיחו על אודות מצבו של הקבצן. "הידעת יקירתי" קטע הבעל את מחשבותיו כשהוא פונה אל אשתו - "העני שהיה בביתנו הזכיר לי מעשה שהיה לפני שנים רבות, כאשר אני הייתי

במצבו. אני נזכר בפורים אחד כאשר הייתי רעב ללחם והלכתי לביתו של גביר מסויים, דוקא לא הרחק מכאן, בתקוה לקבל שם דבר מה לאכול. כאשר ניגשתי לדלת, פגשתי שם קבוצה של קבצני פורים, שבאו כדי לקבל נדבה. הגביר אפילו לא הכניס אותם לביתו ושילח אותם מעל פניו מבלי לתת להם אף פרוטה. מיד הלך לי החשק אפילו לנסות ולדפוק בדלת והלכתי כלעומת שבאתי.

ועכשיו את רואה יקירתי, ברוך השם שעזר לנו ואנו יכולים לקיים מצוות הכנסת אורחים. מי יודע? אולי האורח שלנו היה פעם בעצמו בעל בעמיו ואולי אפילו עשיר, והרי ה' יתברך משפיל גאים ומגביה שפלים" - השם יתברך הוא הוא שמסובב את הגלגל, מעלה ומוריד..."

"קלעת למטרה, בעלי היקר" - אמרה האשה כשהיא מנגבת את עיניה - "אכן, האורח שלנו היה פעם גביר גדול..."

"ומאין את יודעת זאת?" - שאל הבעל המופתע כולו.

"ולא זו בלבד, אלא שהוא היה אותו הגביר שאצלו מצאת את קבצני הפורים מסולקים בבושת פנים" - אמרה האשה.

עתה התפלא הבעל עוד יותר ושאל בתמימה גדולה: "אבל מאין את יודעת כל זאת?"

"אני יודעת משום שנכחתי במקום. האורח שלנו לא היה אלא בעלי הראשון" - השיבה האשה חרישית.

כגלגל החוזר...

נראה שסיפור זה טרם ארע, אך מוסרו קיים ועומד לעולם, בל נשכח את עניי עירנו המצפים למתנותינו, וגם אם ה'משנתה' כבר מציק בקידום המכירות של ה'קופה', בל נקמוץ את ידינו, ונקיים את ההלכה ככתבה וכלשונוה.

המשך מעמ' קודם

שיספיק נדיבות לבו לפי הברכה והעושר שיש לו וכ'.

וידועה הסגולה המפורסמת של הג"ח פלאגי בערב שבועות יעיוין אז בלוחות המודעות.

המו

לא חרב ביהמ"ק אלא בעוונות שבין אדם לחברו. ואי' (סנהדרין) אין ישראל נגאלים אלא בצדקה, דכתיב ציון במשפט תיפדה ושיבה בצדקה.

והצדקה מורידה קטרוגין מהאדם, וימים אלו הם ימים של קטרוגין ח"ו דקטב מרירי

לבייש וכו'. ומה נעשה אנן כדי לא לבייש את מי שאין לו?

אלה

איש לרעהו ומתנות לאביונים.

צדקה באלול הוא דבר פשוט וברור ואין צורך למצוא מקורות לזה.

וכיון שעלה מכל הנ"ל שאין חודש בשנה אשר אין סגולת הצדקה בו גדולה באופן נעלה יותר משאר החודשים, על כן מה נעשה? ניתן הוראת קבע, ונוכה לכל הענינים הנ"ל.

שולט

ותמוז הוא ראשי תיבות זמני תרומה ממשמשי ובאין.

וא"כ חובה גמורה לתת צדקה בתמוז.

אב

בס' מועד לכל חי כ' יש להרבות בתשעה באב צדקה לעניים ולתלמידי חכמים וכן נהגו עם בני ישראל בכל המקומות להרבות צדקה לעניים ולת"ח ביום ת"ב, והוא סגולה נפלאה לכפר עוונות לגם לקרב הגאולה.

ולא היו ימים טובים כט"ו באב כי בנות ישראל יוצאות בבגדי לבן שאולים כדי לא

זרעו לכם לצדקה ♦ הרב דב סוקולובסקי

יפתח איש ידו בזהירות על חיקתו / ויחוק עני ואביון מהוט / כי נגבל הוא שחוזר על חוקו / אם לא בא הוא בא בכוף / רבי ישראל גאון (רבי ישראל גאון)

נאצר (תהלים קו, ג) עושה צדקה בכל עת, עיניו לדרשו שבח על הענין צדקה בעת הראוייה לכך.

ועצתה יש לנו לחקור בחודשי השנה השונים, באיזה עתם ראוי בעיווח לתת צדקה.

חקרנו ועצאנו:
תשרי

ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה. כתב בספר מורה באצבע להחיד"א (רמ"ח) ז"ל: באשר חנו לו אלקים עושר חטאיו בצדקה יפרוק וירבה בימים האלה בצדקה וכו', ובימים האלה דהוא זמן לקצוב מזונותיו, אם רואים מהשמים דזה יוכל לסבול עניות ואפשר לו להסתפק במועט גם ה' יתן לו כפי שיעורו ולא יותר, לכן כל די המרבה ליתן צדקה בימים האלה משמיא מיהב יהבו ליה על כל פרוטה ופרוטה תרקבי דינרי, כל פרוטה בלב שלם וכו' וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים.

וכבר נפסק בשו"ע (תקפא ד) יש מקומות נוהגים וכו' ונותנין צדקה לעניים. ובמשך חכמה כ' (פ' ויקרא) דנותנים צדקה לעניים בימים אלו כדי להשתרש בתוך כלל אחינו בני"ה הדבוק לאבינו שבשמים ונטהר מטומאתו בתוך כל ישראל עמינו הדבוקים בה' תמיד.

חשוון

אחז"ל (תענית ה:) בעוון פוסקי צדקה ברבים ואינם נותנים גשמים נעצרים שנאמר נשיאים ורוח וגשם און, איש מתהלל במתת שקר.

בימיו של רבי תנחומא היו צריכין ישראל לגשמים, באו אצלו, אמרו לו: רבי גזור תענית, גזר תענית יום ראשון, יום שני, יום שלישי, ולא ירד גשם. נכנס ודרש להם, אמר להם: בני התמלאו רחמים אלו על אלו והקב"ה מתמלא עליכם רחמים. עד שהו מחלקין צדקה לעניים ראו אדם אחד נותן מעות לגרושתו. באו אצלו ואמרו לו: מה אנו יושבים פה והמעשה שם, אמר להם: מה ראתם, אמרו לו: ראינו אדם פלוני נותן מעות לגרושתו, שלח אחריהם והביאם, אמר לו: מה היא לך זו, אמר לו: גרושתו היא. אמר לו: מפני מה נתת מעות לגרושתך, אמר לו: ראיתי אותה בצרה והתמלאתי עליה רחמים, הגביה רבי תנחומא פניו למעלה ואמר: ריבון כל העולמים, זה שאין לזו עליו מזונות ראה אותה בצרה ונתמלא רחמים עליה, אתה שכתוב

בך חנון ורחום ואנו בניך בני ידידך בני אברהם יצחק ויעקב, על אחת כמה וכמה שתימלא עלינו רחמים, מיד ירדו גשמים ונתרווח העולם. (בראשית רבה פרשה לג, ג)

הרי לנו שבחשון יש לתת צדקה כדי לזכות לגשמים.

כסלו

אי' במג"א (ריש תר"ע) נוהגין הנערים העניים לסבב בתוכה על הפתחים ובס' חנוכה הבית כ' טעם לזה, עכ"ל. ובפמ"ג כ' הטעם כי היוונים רצו לעקור ג' עמודי עולם וביני ה'ם גמ"ח, וע"כ ה'ם מקפידים לתת צדקה בימים אלו.

ומובא ממרן שה"ת שזה המקור לתת דמי חנוכה לילדים, כדי לא לבייש את העניים האוספים צדקה.

וע"י בספר יסוד ושורש העבודה שער המפקד פרק א' ז"ל, גודל מעלת נתינת הצדקה בשמנות ימי חנוכה אלו יותר מבכל השנה, הובא בספרים כי ימים אלו

מסוגלים מאוד לתקון פגמי נפש ובתינת הצדקה, וביחוד ללומדי תורה להחזיקם. ובוודאי מי שיעיין בזה"ק ובתקונים ובכתבי האר"י ז"ל, ויתבונן שורש הדברים בימים אלו במדות וספירות העליונים הקדושים, גם גודל קדושתן שנקראים מועדים, ונכללים בפסוק "אלה הם מועדי", ואז יתבונן גם כן גודל מעלת של התקון נתינת הצדקה בימים אלו, וכו'.

שבט

כתב רבי חיים פלאגי: "ראוי לכל בר ישראל שבימי חנוכה, ובפרט

ביום ראש חודש שבט, יתנדב לקופת התנא האלוקי רבי מאיר בעל הנס. והוא דבר גדול בימים האלה לעשות כן ויראה פועל השם מפלאות".

ופשוט וברור שהענין הוא לתת צדקה ביום זה, וכדאי לומר שצדקה זו לטובת רמבעה"ג.

וכמו שכתב הרב פלאגי יראה פועל ה' מפלאות.

שבט

ידוע לשון הרמב"ם הל' מגילה (ב, ז) מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה, שנאמר (ישעיהו נז, טו): לְהַחְיֹת רֹחַ שְׂפָלִים וְלְהַחְיֹת לֵב נִדְכָּאִים.

עיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה.

כל הפושט יד נותנין לו.

באחד באדר משמיעין על השקלים.

ויש להזכיר כי הרב משה צדקה שליט"א נולד בט"ו אדר.

ניסן

כ' הרמ"א (או"ח חטא א) מנהג לקנות חטים לחלקן

לעניים ולצורך פסח, וכל מי שדר בעיר י"ב חודש צריך ליתן לזה (אור זרוע).

ובמ"ב סק"ו כ': ואפילו תלמיד חכם הפטור ממס

[אחרונים]. ועיין בפמ"ג.

ושיעור הנתינה צריך על להעריך על כל אחד לפי

ממונו. ואלה המשתמטים עצמם מליתן קמח עניים יש עון בידם. והנה ידוע שעיני העניים נשואות לזה וכשהם ישארו בדוחק וברעבון והוא יעלים עין בזה ידוע מה שאמר הגמ' וכו'.

וניסן הוא חודש של צדקה דאי' בחז"ל בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל ואמרו אין ישראל נגאלין אלא בזכות הצדקה. ובעירות דבש (ח"א דרוש טו) כ' דזה הטעם שצריך ליתן קמחא דפסחא לעניים כי גאולת מצרים היתה בצדקה.

אייר

אדר תשע"ד

דעת תורה ואזהרה חמורה

היות ולאחרונה יש שמשוש ובלבול, בעניין הקדימה בענייני מצוות צדקה כמצוות מתנות לאביונים, קמחא דפסחא וכדו'. הננו להזהיר באזהרה חמורה שזאת התורה לא תהא מוחלפת, ודעתנו דעת תורה עומדת לנצח! ככל דברי תורתנו הקדושה! והפסק דין תורה שניתן לפני אלפי שנה "עני עירו קודמין" תקפים גם השנה שנת תשע"ד ואין שום בי"ד שבעולם או מורה הוראה שיוכל לבטל פסק דין זה.

רבי שלמה יצחקי (שסות כ"ב כ"ד)	רבי משה בן מימון (ספר י"ד ר"ג)	רבי יעקב בן רבינו אשר (שור י"ד ר"א)
רבי יוסף קארו (שור י"ד ר"א)	רבי משה איסרליש (שם)	רבי אליהו מוילנא (שם ביאר הר"א)

אי' בס' מועד לכל חי להרב פלאגי (סי' ל' סעיף י) מנהג טוב ויפה בט"ו בשבט לתת צדקה וכו'. שיעשה חילוק [שישתף] לתלמידי חכמים וצנועים ביום יד' בשבט, כדי לקנות פירותיהם, ועוללים שאלו ואין ידם משגת לקנות, ויש להם צער וכו'. ואשרי אדם שיש לו עניים ותלמידי חכמים סביב שלחנו בלילה הזאת, ויהיה ברכת ה' בכל אשר לו, ויזכה לשנים רבות נעימות וטובות אמן...

ויש להזכיר כי הרב יהודה צדקה זצ"ל נולד בג' שבט.

אדר

בליל אחד בשבת בארבעה ימים לחודש אייר נכנסתי לים, וביום שבת, עשירי לאייר שנת תתקכ"ה עמד עלינו נחשול שבים לטבענו והיה זעף גדול בים, ונדרתי עלי: שני ימים אלו (ד' אייר ו' אייר) אצום בהם ואתענה בהם.. ואצווה על בני לעשות כן עד סוף כל הדורות, ויתנו צדקה כפי כוחם... בליל אחד בשבת, ג' ימים לירח סיוון, יצאתי מן הים בשלום ובאתי לעכו ונצלתי מן השמד והגענו לארץ ישראל. יום זה נדרתי שיהיה יום ששון ושמחה... וביום שלישי בשבת, ד' חשוון, יצאנו מעכו לעלות לירושלים תחת סכנה, ונכנסתי לבית הגדול והקדוש והתפללתי בו, ביום חמישי, ששה ימים לירח מרחשון. ובאחד בשבת, ט' בחודש חשוון יצאתי מירושלים לחברון, לנשק קברי אבותי במערה... ושני ימים אלו... נדרתי שיהיו יום טוב ותפילה ושמחה לה' לאכילה ולשתיה... וכשם שזכיתי וראיתי בחורבנה כך אזכה אני וכל ישראל לראות בנחמתה, אמן. (ציטוט מכת"י להרמב"ם הובא בס' חרדים מצוות התלויות בא"י פ"ג)

כ' הרמ"א (או"ח חטא א) מנהג לקנות חטים לחלקן לעניים ולצורך פסח, וכל מי שדר בעיר י"ב חודש צריך ליתן לזה (אור זרוע).

ובמ"ב סק"ו כ': ואפילו תלמיד חכם הפטור ממס [אחרונים]. ועיין בפמ"ג.

ושיעור הנתינה צריך על להעריך על כל אחד לפי ממונו. ואלה המשתמטים עצמם מליתן קמח עניים יש עון בידם. והנה ידוע שעיני העניים נשואות לזה וכשהם ישארו בדוחק וברעבון והוא יעלים עין בזה ידוע מה שאמר הגמ' וכו'.

וניסן הוא חודש של צדקה דאי' בחז"ל בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל ואמרו אין ישראל נגאלין אלא בזכות הצדקה. ובעירות דבש (ח"א דרוש טו) כ' דזה הטעם שצריך ליתן קמחא דפסחא לעניים כי גאולת מצרים היתה בצדקה.

ויש להזכיר כי הרב יהודה צדקה זצ"ל נולד בג' שבט.

אייר

בליל אחד בשבת בארבעה ימים לחודש אייר נכנסתי לים, וביום שבת, עשירי לאייר שנת תתקכ"ה עמד עלינו נחשול שבים לטבענו והיה זעף גדול בים, ונדרתי עלי: שני ימים אלו (ד' אייר ו' אייר) אצום בהם ואתענה בהם.. ואצווה על בני לעשות כן עד סוף כל הדורות, ויתנו צדקה כפי כוחם... בליל אחד בשבת, ג' ימים לירח סיוון, יצאתי מן הים בשלום ובאתי לעכו ונצלתי מן השמד והגענו לארץ ישראל. יום זה נדרתי שיהיה יום ששון ושמחה... וביום שלישי בשבת, ד' חשוון, יצאנו מעכו לעלות לירושלים תחת סכנה, ונכנסתי לבית הגדול והקדוש והתפללתי בו, ביום חמישי, ששה ימים לירח מרחשון. ובאחד בשבת, ט' בחודש חשוון יצאתי מירושלים לחברון, לנשק קברי אבותי במערה... ושני ימים אלו... נדרתי שיהיו יום טוב ותפילה ושמחה לה' לאכילה ולשתיה... וכשם שזכיתי וראיתי בחורבנה כך אזכה אני וכל ישראל לראות בנחמתה, אמן. (ציטוט מכת"י להרמב"ם הובא בס' חרדים מצוות התלויות בא"י פ"ג)

כ' הרמ"א (או"ח חטא א) מנהג לקנות חטים לחלקן לעניים ולצורך פסח, וכל מי שדר בעיר י"ב חודש צריך ליתן לזה (אור זרוע).

ובמ"ב סק"ו כ': ואפילו תלמיד חכם הפטור ממס [אחרונים]. ועיין בפמ"ג.

ושיעור הנתינה צריך על להעריך על כל אחד לפי ממונו. ואלה המשתמטים עצמם מליתן קמח עניים יש עון בידם. והנה ידוע שעיני העניים נשואות לזה וכשהם ישארו בדוחק וברעבון והוא יעלים עין בזה ידוע מה שאמר הגמ' וכו'.

ויש להזכיר כי הרב יהודה צדקה זצ"ל נולד בג' שבט.

אייר

נידוני הלכה
שתנעוררו
ונתלבנו בבי
מדרישא

**משנת
הלכה**

דין עניי עירך קודמין במצוות מתנות לאביונים ♦ הרב אהרן הכהן בייפוס

דהמג"א ס"ל דדין מתנות לאביונים הוא מדין צדקה, וע"כ לא מהני ממעות מעשר, דהוא חיוב ממוני רגיל של צדקה. אבל הטו"א הסתפק, כיון שסובר שחיוב מתנות לאביונים אינו חיוב ממוני, אלא הוא מדין שמחת פורים, לכך אולי מהני לקיים דין זה ביחד עם מצות משלוח מנות. (וכעין מש"כ הרמ"א בס' תרצה, ד. לענין משלוח מנות, דיוצא ידי"ח גם אם אין המקבל רוצה לקבלם או שמחל לו, דכיון שס"ל שהוא מטעם להרבות אחוה ורעות, הרי הרבה אחוה ורעות, וה"ה במתנות לאביונים הרבה שמחה).

הביא ספיקו של הטורי אבן אם יכול לצאת ידי מצות מתנות לאביונים במשלוח מנות שנתון לעני, הביאו הב"ה"ל (שם ד"ה או של). ומנגד, המג"א (רי"ס תרצד) כתב שמתנות לאביונים צריך להיות משלו ולא ממעות מעשר, (והביאו המ"ב להלכה שם סק"ג). ויל"ע, דכיון שלא מהני לתת מתנות לאביונים ממעות, מדוע יש צד שמהני לצאת בזה ע"י משלוח מנות לעני.

השני מובן היטיב שעני לא יהיה פטור ממצוה זו. וכן מדויק מדברי הב"ה שנימק טעמו "כל אדם אפילו עני המקבל צדקה חייב לתת ממה שנתנו לו לשאר אביונים בפורים, דאין דין מתנות לאביונים בפורים כדין שאר צדקה, דהכשר מצות פורים כן הוא, לתת מתנות לאביונים וכדין ארבע כוסות". (והדברים מדויקים כך גם בדברי הרמב"ם בפ"ב ממגילה הי"ז).

שח לי תלמיד מובהק למרן שה"ת הגר"ח קניבסקי שליט"א, דשאל לו בענין שהחינו על מצות מתנות לאביונים, שהנה במינו של מרן שליט"א באים ביום הפורים שלוחים מאנשי ירושלים, וסובבים לאסוף תרומה מהמתפללים, והנותנים להם לכא' יצאו בזה את מצות היום של מתנות לאביונים, ונמצא שהפסידו את ברכת שהחינו למצוה זו? והשיב לו מרן שליט"א, דאמנם נוהג לתת להם, אך מכוון שלא לצאת ידי מצות מתנות לאביונים, אלא לשם צדקה בעלמא.

והנה בגליון הגרעק"א בשו"ע (סי' תרצה) ובספר דביר הקודש (מועדים) ביאר בזה,

ולפי"ז הוסיף ליישב השמטת השל"ה והמג"א לענין כוונה בברכת שהחינו על מתנות לאביונים, דס"ל דמתנות לאביונים הוא מדין צדקה, וע"כ מצוה זו אינה שייכת לשאר מצוות היום הנוהגות מחמת שמחה, ול"ש בה ברכת שהחינו כלל שהרי נוהגת בכל יום. (וא"ש דהשל"ה והמג"א לשיטתם, כי לא מהני ליתן מתנות לאביונים ממעות מעשר). אמנם הפמ"ג דס"ל שמתנות לאביונים הוא מדין שמחה, ע"כ שייכא למצוות היום, וצריך לכוון גם עליה בברכת שהחינו.

והנה לכא' שכ"ז הוא נפק"מ אם נוהג דין "עניי עירך קודמין" במצוות מתנות לאביונים, שאם הוא מטעם צדקה, ודאי שנוהג בה, אבל אם מטעם שמחה לכא' ל"מ שגם בזה יהא דין קדימה. אמנם רחוק הדבר לומר שאינו ענין כלל למצוות צדקה ואין בו גדר קדימה כלל, דהא מתנות "לאביונים" הוא ולכא' דאין השמחה אלא סיבה לתקנה שיתנו מתנות לאביונים, אבל ודאי דגדרי קדימה שייכא נמי בהא. ואכן כ"כ הפוסקים דגם במצוות מתנות לאביונים שייכים דיני הקדימה דעניי עירך קודמין. וא"כ צדקו האומרים "מתנות לאביונים - קופת הצדקה רכסים".

ידינו לא שפכו, אלא נתנו הרב אברהם אדלר

קול עובר במחנה, "זה יתנו - מחצית השקל" משה רבנו מצווה, תרומה לאדנים עליו "משכן" יבנה ושכינה בעולמנו תשרה, ומי לא יבוא ויעלה להביא תרומת ה' בכיס מלא, הלוא בעשותה כל לב תרווה, ובהיעדרה כל לב ידווה.

קול עובר מדור לדור במסורה, קול עדותו של הרמב"ם ביד חזקה, "מעולם לא שמענו ולא ראינו קהל מיראל שאין להם קופה של צדקה" (פ"ט ממתני' ה"א), ומפי כהן גדול יצא הקול בקדושה וטהרה, "כל קהילה שכופה את חבריה לדבר מצוה, יסיח מעליהם את הכפיות האחרות" (אהבת חסד ח"ב טז).

קול ה' לדוד "אתה לא תבנה את הבית" מהדהדים, כי את ההון שמרת לבנין הבית ולא נתת לעניים, והם הדוויים הרבה ממקום המקדש עלי חביבים, ואף שלמה לא יבנה ממון זה בית עולמים, כי גדול פרנסת העניים מרבבות נחלי שמן ואלפי אילים. (ע"פ ילקוט מעל"ע פר' תרומה).

קול קריאתם של רבותינו בזעקה, קול צעקת עניי עירנו נשמע, מרובים צרכיהם ודעתם קצרה, ומי יזכה ליבו ויאמר לא ראה לא שמע, הלוא דמיהם צועקים בדממה, ואם פניהם צוהלים אך בליבם תונה ודמעתם לחם חוקה, וההלכה ברורה כשמלה פרוסה, לעניי עירך דין קדימה.

קול הצפון הלוחש בלב כל תושב מקומנו, הלוא להיות שותף בבנין בית מקדשנו חפצנו ורצוננו, ובת קול עונה לעומתנו, טוב תתן מעותיך לעניי עירנו, זו חובתנו וזו זכותנו, והיא תכונן עירנו בבנין בית מקדשנו במהרה בימינו. (עו"י חותם המלך, פ"י חת"ס על מגילת אסתר).

יש בהנהגה זו כמה חידושים לכא', ונדון באחד מהם, והוא עיקר דין הכוונה בברכת שהחינו של המגילה על שאר מצוות היום.

כתב השל"ה (מגילה פרק גר מצוה אות ו) וז"ל "כשמברכין על קריאת המגילה ושהחינו, יכוון שיצא בברכות אלו גם על סעודת פורים שיאכל, ומצוות משלוח מנות וכו'". המדקדק יבחין שהשמיט את מצוות מתנות לאביונים. וכן המג"א (רי"ס תרצב) שהעתיקו להלכה, ובמ"ב (שם) לא הזכירו לכוון על מצוות מתנות לאביונים, והלוא דבר הוא. מלבד הפמ"ג (שם) שהזכיר אף מתנות לאביונים.

יש המבארים, שנחלקו בגדר מצוות מתנות לאביונים, דהנה מצינו שנחלקו הפוסקים אם העני חייב גם במצוה זו, דהב"ח (רי"ס תרצד) כתב שאף על העני חובה לתת מתנות לאביונים, ואילו הפ"ח חולק וסובר שאין לזה טעם, ומסתברא דהעני פטור. וביארו את יסוד מחלקותם, אם מתנות לאביונים הוא מדין צדקה הנוהג בכל השנה, אלא שבפורים עשאוהו חובה על כאו"א, או דאין זה מדין צדקה אלא מדין שמחה מיוחד השייך ליום הפורים, ולהצד